

www.e-rara.ch

Lodovici Caelii Rhodigini lectionum antiquarum libri XXX

Ricchieri, Lodovico

Basileae, [anno 1566 mense Martio]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-7216>

Ludovici Caelii Rhodigini lectionum antiquarum liber unus, qui et quintus

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Apendium h̄s magnum nō premonstramus, sed pectoris intima prospicienter referamus, ut gratum memoremq; me iam hinc noris agere discipulum, cordiq; ac memoriæ insigniter habere, qua me hilaritate, quàm miti oratione adeuntem, etiã si à sole occaso sapius, hærentemq; exceperis assidue, Quod phaleras nil moreris, & nomina uana Catonũ, patefactis ingenuè facundeq;, quibus uelut moramenti molestioribus tenerer implicatus. Quo fit, ut quum immensa sint quæ inde tibi debeantur, insita uerò imbecillitate pauca uel prorsum nulla queam præstare, in hoc reclinarim diuerticulum, ut procliuè saltē, nec (opinor) in generosum animi propositum ingererem tibi, inq; memoriã cæteris darem: & quod ille apud Senecam facit, ipsum me oblatum uellem, etiam atq; etiam comprecatus, munus istiusmodi, quale id cunq; sit, boni consulas: putesq; cæteros, etiam si amplissima contribuunt, plura tamen multo sibi relinquere. Qui ipsum se tradit, reliqui sibi facit nihil. Et fuerint hæc quidem *ἀντὶ γὰρ τῶν ἀγαθῶν*.

LVDOVICI CAELII
RHODIGINI LECTIONVM ANTI-
QVARVM LIBER VNVS, QVI
ET QVINTVS.

Historia incunda belli in Venetos gesti, qua tempestate nobis ista elucubrabantur. Cap. I.

QUIDEM si alias unquã res hominum esse omnino nihil, & statu incerto, quam dicunt *ἄσχετα*, rotari omnia, concipere licuit, id clarissimum diuina potentia, nobis ista prodentibus effecit: ut si quando in dubium uenerit, Esset ne prouidentia ulla, nunc luce constiterit clarius, uigere præpotens numen, cuius nutu uel minima quæq; dirigantur dispensenturq;. Quo enim tempore commentabamur ista, exortum est atrox in Venetos bellum, cõspirante in eos uniuerso occasu. In primis uerò Romanæ ecclesiæ pontifex longè clarissimus Iulius, eius nominis secundus, aduersum præpollens terra mariq; imperium spiritus erigere ausus est, reuocaturus ciuitates ecclesiastico imperio superioribus annis uideat. Sed ad tantam belli molem prætenues erant animi ingentis uires: peregrinis ergo auxilijs opus uidebatur, ne uana fieret sine robore indignatio. Adiunctus igitur Maximilianus primùm imperator, mox & potētissimi reges duo, Gallus, Hispanusq;. Aderant in Italia parati ad partes reguli aliquot, Alphonsus Ferrariæ dux, cui pater Hercules fuerat, singulari prudentia uir, & in bellicis rebus cuiuslibet ferè ueterum comparandus. Eum nos uiuentem uidimus sæpe, nec sine admiratione præsigni, quũ prouerbij uice passim tota Italia usurparetur Herculis ducis calliditas, cui plus inesset ingenij, quàm cæteris omnibus, quotquot bellandi usum censerentur ab Alpium radicibus ad fretũ. Eum Veneti annũ uigesimũseptimũ antè quàm nos hæc promeremus in literas, illato bello ex cõtentione de finibus, bona principatus parte exuerant: ademptum enim Rhodigiũ metropolis regionis eius, quam inter Padum Atesinẽq; positam Policinum uulgò dicunt, Cheronesum Græci, sed & Latini nuncupant. Interluit Plinij testimonio nobilis Tartarus. Apparent multis locis Philistinæ fossæ uestigia: cuius est apud eundem mentio. durat etiamnum nomen, sed paulum modò luxatum, qui uetustatis mos est, Pistrinam dicunt. Adempta & oppida duo iuris Rhodigini Len denaria, & Abbatia, ademptus & agrorum numerus magnus, qui fertilitate ac frugum bonitate certant cum optimis quibusque: ut non minus uerè dici possint Italiae fumen, quàm olim Rosæ campos dixerat Vopiscus Cæsar. Inuriæ tam insignis memoria perurgebat filium: qui paternæ uirtutis hæres quoq;, ac multis nominibus Veneto infensus, summa uidebat, reuulsas ab corpore uelut particulas pro uirili in integũ restituere. Affuit & Franciscus Mantuanus marchio, ut nunc loquimur, cuius maiores ijdem Veneti malè multasse uidebantur. Affuerunt & alij, qui omnes tanquam ad commune incendium restinguendum coorti conspiratu mirabili, Venetum undiq; infestare coepe

runt. Gallorum rex Lodouicus Italiam ingressus copijs egregiè ad belli usus simul armis, simul ductoribus ac bellandi peritijs instructis, ad quadraginta fuere hominum millia, citra Abduam fluuium ferè millibus passuum duobus confedit. Pontificis exercitus Fauentiam Rauennamq; inuasit. Venetorum copiae ad quinquaginta hominum millia Gallis sese obiecerant. Defecerat oppidum, nomine Triuiliu, ad Gallum. Id situm est in Abduæ ripis. Aduam uocat Polybius. Eo nomine inflammatus ira Venetus, & indignatione præceps summa ui id oppugnare adortus cepit. Vbi nullum non crudelitatis genus in oppidanos æditum, quanquam ducibus inuitis. Ciues interfecti omnes cum puberibus. Patuerunt ad libidinem uilissimi cuiusq; infeliciter natae uirgines mulieresq;. Viceni triceniq; miseras etiam in propatulo constuprabant. Nec sacris corporibus ira pepercit uictoris. Oblatam audio CHRISTI suffixi tremendam imaginem, additis, quas tempus exigebat, luctuosis precibus. Sed caeca rabies, in suamq; surda perniciem exculcat omnia, æquatq; solo. Dictu nefas est, quod sequitur, & ipse narraturus contremisco, quod militaris impietas perficere non expauit. Conditorium sacrosancti corporis, in quo restituti omnes sumus, rapturus auarissimus miles: ineffabilis mysterij panem dicam, an uertus Dei præpotentis filiū profudit, ut uilissus nescio quid, ac gaudio gestiēs, quem supercoelestis natura reformidat, laudant cœli, ueneratur quicquid est: humi etiā, ut opinor, liquit iacentem. Sed audi quod insecutum est. Haud ita multo interiecto tempore, discordi ab hisce belli primitijs exercitu Veneto, pars una Gallum, Prandinum oppidum haud ita ab flumine dissitum, inuadere cogitatem, ducentis ferme ab fluuio passibus audacius adorta est inter Calsianum, Triuiliu & Riuoltam siccam, id loci nomen est. Ibi commisso prælio acri, uictor Gallus, tum consilio & uiribus, tum bellicis tormentis, quæ inter uepreta mirabili arte defixerat, ad decem millia hominum confecit ex hostibus. Machinas omnes, quæ innumerabiles erant & preciosissimæ, cepit. Captiuorum numerus, & spoliolum immensus. Tantus uerò Venetum terror incessit, ut equitatus omnis turpiter seminudus fugæ se mādaret, tam præcipiti cursu, ut per multa millia passuum munimenta equorum, hominumq; abiecta passim uiferentur. Nec tamen incruentata stetit uictoria tunc Gallo: quinq; ferè milia desiderata. Quod si, ut prædicant pleriq;, ambitione resecta, Bartholomæo Aluiano, qui in hostes impressionem fecerat, comes Petilianus opem ferre non recusasset, non mediocri clade constaturam fuisse Gallo putant eius diei pugnam. Ceterum utcūq;, ab eo prælio tam impropero, tamq; ominoso, ut mox euentus docuit, insigne spectaculum cunctis gentibus de se præbuit Venetum imperium. Siquidem ueluti accisq; forent omnino uires urbis paulo antè florentissimæ, exercitum militibus conscriptis reparare, ciuitates confirmare, ualido imposito præsidio, Venetus negligere est uisus. Scires altius, quàm pro specie infixum uulnus stare. Nec id ferè latuit. Nam quum accepta foret clades quartodecimo Maij, salutis anno millesimo quingentesimonono: intra diem tertium & uicesimum amisit Venetus Italiae principatum nō paruū, ad lacunas suas tatum non infeliciter redactus. Mira certè res fuit, tam breui spacio exui imperio, quod defudantes maiores uix annis centum, maximis artibus domi belliq; administrata republica, ciuitati omnium nobilissime adiecerant. Admirationem augent urbes munitissime, quæ ueluti dato signo, ad hostem nulla prorsum ui expectata defecerunt. Arripuit ergo Gallus Cremonam, Bergomum, Brixiam, oppida multa, quæ in regionibus illis uisuntur. At imperator sedens etiamnum domi, & (quod aiunt) post principia constitutus, nec uisa omnino Italia, Vincentiam, Veronam, Patauium, ubi tunc nos ista euigilabamus, Goritiam, Tergeste, totum Iulij forum, Utino excepto. Alia ex parte Pontifex ad uexillum reuocauit Ecclesiasticum Rauennam, Fauentiam, Ariminum, Ceruiam. Ferrariensis dux Rhodigium, & reliqua eius loci summa alacritate recepit. Cedit hoc in laudem Cheronesi nostræ plurimam. Ab ea intercepta prius non desisse Italiam Herculis ducis ingenio agitari motibus, dum possessione Venetos deturbare studet. Quin & ipsum hoc tam funestum bellum illinc parte plurima pullulasse, constans opinio est. Adiecit imperio Alphonsus Montem silicis & Atteste: unde principes Attestini creduntur cognominati, quos Estenses dicitat imperitum uulgus. Id postea quàm rescuere Veneti, negotio ad senatum relato, credo, alia super aliam nunciata clade, principes alioqui prudentissimos, & Leonardum in primis

A mis Lauretanum tunc Venetiarum ducem adeo concepta uicit indignatio, ut euestigio decerneretur, copijs omnibus quum terrestribus tum naualibus petendum esse Rhodigium, atq; ita æquãdum solo, ut deinceps Rhodigium quæreretur Rhodigijs. Cæterum ubi id amplius perpendētib; mox est uisum irati potius senatus consilium, quàm principum electissimorum sententiã, antiquata statim res est. Porro utcunq; imperatore nimio plus cessante, quum sine præsidio esset omnino Patauium, Venetus, qui paulo antè de salute publica despondere erat uisus, oblata rei bene gerendæ opportunitate, ad sextumdecimum calendas Sextiles, ad solis emersum cum delecta manu equitum leuis armaturæ prius, mox & peditum, qui cladi superfuerant, Patauium irrupit. Adeoq; inopinata res fuit, ut in foro prius diui Marci uexilla sint uisa, quàm ullus omnino hostium præsenferit aduentum. In quo mirari licet Venetorum illustrem clementiam, capta erat uis quodammodo urbs Italiæ clarissima: superfuit illis tamen altitudo animi tanta, ut citra ullam omnino cædem transacta res sit, etiam si defectione fuerant uehementer commoti, quod Venetæ urbis esse ueluti cor, Patauium uideatur. Cessere in prædam Iudæi modo, nec non domus omnes eorum, qui nouis rebus studuisse uidebantur, in quorum aliquot Venetias missos scæuitum amplius est, & certè Patauina nobilitas insequentibus temporibus, atrocissimo ex defectione conflato odio, tantum nõ ad extrema dilapsa est. Vidimus ipsi per summum terrorem milites auidè proposita diripientes bona, clamores dissonos hinc inde audiebamus inuicem se uulnerantium prædatorum & foeminarum sese afflictorum, im puberumq; miserabiliter fortunam deplorantium suam. Affuit & rusticorum uis magna, quibus connitentibus maximè confecta res erat. Proinde in prædæ partem irruerat efferata illa quoq; multitudo: unde, sicuti necesse erat, tumultus obstrepebat intolerabilis, insueto præsertim: quando & incognitum erat, quoniam progressura foret uictoris ira, expectante uno quoq; cædem, incendia, rapinas, suspēdia nobilitatis Patauinæ. Sed clementius mox acta omnia. Ex Veneto exercitu uiolentius, & præter institutum grassantes plerosq; rapientesq; uidimus gula fracta passim tota urbe propendentes, seuerissimè poenas exigente Andrea Grito, quem tum copijs Venetus præfecerat, quiq; annis aliquot post dux est Venetiarum creatus, & nos patriæ nomine gratulatorium illi Panegyricum diximus. Insequentis die capta arx quoq; deditioem faciente Leonardo Dresano Vincetino nobili, qui Imperatoris nomine Patauium fuerat ingressus. Capti ibi quoq; ciuium multi, omnes Venetias missi. Paulo post & Patauini alij, qui modò suspicionem aliquam de se facerent. Eodem impetu recipitur Monsilicis, Atteste, Montagnana. Contigit & mira res: plebs omnis, nõ Patauij solum, sed alibi quoque pro Veneto imperio stare, rustica turba eodem tendente. Qua etiam latenter grassante, Mantuanus marchio Franciscus rei militaris peritissimus, & imperatorijs artibus insigniter per illustris apud Insulam Scalæ, id in Veronensi agro loci nomen est, interceptus Veneto traditur, ductusq; Patauium diui Laurentij die, qui est Augusti decimus, confestim & ipse Venetias mittitur. Iussu deniq; Pontificis diu post liberatus, in patria se in posterum continuit. Eodem ferè tempore affuit Imperator exercitu numero sissimo Patauium expugnaturus. Erant in castris præualidarum gentium peritissimi ac fortissimi milites, Germanus in primis, deinde Gallus, & quum ab rege tum ab Pontifice missi Hispani. Nec Italicæ uirtutis flos deerat, Hippolytus Attestinus, & idem Alphonsi Ferrariæ ducis frater, uir animi excelsi, uirtutis expertæ, ingenij semper in numero, & rerum nouarum auidissimi eos ductabat. Erat hic quidem honore Cardinalis ac Pontifici gratissimus, sed Herculi patri similior, quàm eius loci sacris uiris, Veneto infestus in primis ex antiquarum iniuriarum memoria. Quamobrem paternis odijs nimio plus imbutus uim magnam tormentorum ad belli usus in castra conuexerat, quibus mœnia Patauina sic quatiiebantur, ut stadiorum ferè trium spacio, ea urbis parte, quam Caudam uocant longam, non procumberent solum muri, sed penitus extererentur. Cæterum miro ingenio & celeritate inenarrabili Venetus introrsum militarem excitauit aggerem per totum ferè urbis ambitum, qua modò uiderentur hostes impetum daturi, die noctuq; opere continuato. Adiacebat aggeri extrinsecus fossa pedum altitudine quatuor, in imo substratus erat puluis ad apprehendendum ignē, & omnia fumo incēditq; momento complenda mirificæ naturę: sarmenta puluerem conuelabāt: si quādo insurgeret

geret hostis moenia inuasurus, summa alacritate deuolabāt delectissimi pedites lanceis instructi, ac introrsum insidentes imo aggeri, qui ab ea parte accliuus erat, maximo contemptu irruptionem operiebantur. Tantam uerò præ se ferebant animi altitudinem, ut sibi pollicerentur identidem, nihil unquam ausurum hostem quamuis audacissimum ferocissimumque, & (quod maximum est) miro fortunæ afflatu elatum. Quin & feles lancearum apicibus, orbe ligneo suffixo, alligabant, surrectisque in procestris (sunt hæc munimenta castrensia) lanceis, iocis militaribus & inconditis hostem ad felium uenationem prolectabant. Vidimus nos uniuersa hæc, quumque arderent bello omnia, & ænei globi tormentis excussi noctu magis, sed & interdum sæpe circumuolarent aures, & singulis horis pro aris, focis uitæque dimicaretur, tamen etiam si terrore tum præsentium, tum iam iam ingruentium malorum æstuaret menses, omniaque non simulacris, sicuti assolet plerumque, atque imitamentis, sed ululatus ueris ac spirantibus quaterentur, ista commentabamur. Durauit selquimensis ferè obsidionis calamitas. Nam repente Octobribus calendis nulla euidenti causa, conclamari uasa iussit Imperator, ac re infecta raptim transmisit Alpes. Quo tanto successu Venetus, de quo paulo antea conclamatum uidebatur, gloriari plurimum coepit, ut qui peditum quindecim millibus, equitum leuis armaturæ millibus quatuor, graphis, seu cataphractorum non octingentis amplius, quas uires sub obsidionem ipsam mira celeritate contraxerat, hostiles copias, in quibus ferebantur peditum ad octoginta millia, equitum uiginti, summa uirtute præter omnium spem reiecisset. Fuit ea æstate siccitas adeo æstuosa, uix ut perennes suffecerint amnes. Ea res plurimum iuuisset hostes credebatur, ita ut passim militari iactaretur ioco, Deum esse Germanicarum partium. Commeatus haud ita arcti habebantur. Quod si diutius oppugnata urbs foret, in tanta hominum multitudine haud dubie tandem uentum esset ad inopiæ ultimum. Sed hoste demigrante, confestim laxior rediit annona. Omnino toto eo tempore terrores urbi inferebantur atroces, tanta Barbarorum multitudine circumstrepente, ac subinde assultante. Nusquam tamen armis moenia inuadere adortus est tam formidolosus hostis. Nec unquam ad certaminis aleam uentum: semel tantum Hispani quidam, trecentos fuisse constat, munimenta inuasere, quibus ferro ignique absumptis, plus deinceps minarum, quam uis aperta fuit. Cæterum Venetus iamiam sibi fidens animosius, ueluti interceptas urbes repetiturus per magnos imbres Vincentiæ signa intulit. A qua nullo negotio deditioe facta, belli pestis Veronam petere est uisa: sed ibi maior se rerum moles ostentauit: quamobrem deflexit Venetus, Rhodigina Cheronefo recepta, uelut summa uel Ferrariam oppugnaturus, passim per edicta euocatis omnibus ad urbis opulentissimæ prædam. Aderat classis item instructissima, triremes ad uiginti, aliarum nauium numerus non paruus. Iam progressus erat nauticus exercitus aduerso Pado ad locum, quem uulgò dicunt Guardiam: uicus is est flumini adiacens, distat Rhodigio septem millibus passuum. Ac in Padi ulteriore ripa, quæ agri Ferrariensis est, militaria excitat munimenta, tormentis omnifariam instructa. Promptissimus quisque miles locum tuebatur. Galli uerò, qui Brixia, ac passim in ceterioris Gallia urbibus hybernabant, Venetorum impetu excitati Veronam citatissimi petunt, protinusque Vincentiam inuasuros se comminantur. Quo terrore Venetus ab instituto retractus, Leonicum petere cogitur, agri Vincentini id est oppidum. Classis interim quamuis terrestris exercitus presidio destituta, nihilo minus suum obtinebat gradum. Præerat Angelus Triuisanus. Munimento tantum erant equites ferè mille armaturæ leuioris, & pedites totidem. Nauticus miles nulla non die Ferrariensem agrum peruagatus, ferro & igni omnia deuastabat. Bellicis terroribus squalebant uniuersa. Infederat ea res altius Alphōso duci, quam tum præ se ferret. Sed rei bene gerendæ opportunitatem operiebatur. Quæ ubi adesse est uisa, contractis Gallorum Hispanorumque millibus aliquot, suis nimio plus ad omne facinus animo paratis, miro stratagemate manipulos aliquot emisit, qui munimenta inuaderent quidem, sed mox simulata fuga, retrò cederent, sinerentque leuioribus se tormentis spoliari. Factum id per biduum aut triduum. Veneto inde spes crescere, hostisque esse contemptui. At is mox infra munimenta, ex aduerso stantis in Pado classis machinas robustissimas capacissimasque ad fluminis aggerem impegit, ea arte, ut eo perforato, pilæ ferreae ponderis maximi ad æquilibrium aquæ excuti possent. Adiuuabat negotium flu-
minis

Amnis incrementum, quo altiores factæ naues machinarū ictibus facile scopi cuiusdam modo exponebantur. Igitur ad arbitrium compositis omnibus, quicquam eorum Veneto ne suspicante quidem, dato signo, hinc munimentis signa noctu inferuntur: hinc classis impetu inenarrabili tormētorum ictibus peti, confringi ac comminui cœpta est: tantus uerò siue ex re inopinata, siue periculi magnitudine timor nauticos corripuit, ut passim desilirent in Padum, nec cogitatio ulla uersaret animum, præter quàm de fuga. Omnibus ergo attonitis, naues aliquot deprimuntur: inter eas insignis fuit etiam Prætoris triremis, auro splendida, & ornamentis alijs regiæ instar exulta. Eam tamen mox ducis Ferrariensis industriareuocauit in siccum, cōcinnatamq; cum quatuordecim alijs Ferrariam perduxit. Captæ item naues aliæ non pauca. Munimenta in fluminis ripa statim expugnata. Fuit ea res Alphonso magnifica omnino, ac nescio an cuiuslibet ueterum par, siue ingenium cogites ipsius ducis, siue rem ab eo perpetrata, quam ex Attestinis nemo unquam sperare esset ausus. Quippe Venetum paulo antè latè terra mariq; pollentem, ne toruè quidem spectare sustinisset. Accedit ornamento hostis confessio. Palàm siquidem Venetus prædicare, tot bellis mari aduersus Turcarum gentem ualidissimam gestis, non ferè unquam atrociorē cladē uno præliō reipublice inflictam. Etiam si in Crotoniate sinu bello in Mauros siue Sarracenos triremes sexaginta cum bellatoribus tantum non absumptos, proditū annalibus sit, quin Ligustico bello etiam multo plures. Gesta uerò res est undecimo calendis Ianuarij, millesimo quingentesimo nono. Insequens annus mitescēte demum ira Pontificis, Venetum ab diris liberat imprecationibus. Verùm cum Gallis perseverante nihilominus bello, Liniacum alioqui munitissimum ab illis per proditionem intercipitur. Situm id in Atesis præripijs est. Venetijs uerò remittitur dux Mātuanus, pontifici prius Friderico filio obsidis nomine tradito. Hoc eodem tempore copijs ecclesiasticis quati cœpit Ferrariæ dux, conspiratu in Venetos iam dilabente, ac ciuitatem nobilissimam Pontifice repetente, quæ iuris foret ecclesiastici. Insuper & in eundem exertum anathema est. Sacrum ductabat exercitum Franciscus Maria Urbini princeps, à quo milite infesto Mutina occupatur, mox & Ferraria oppugnari cœpta, quarto ab urbe lapide castris locatis. Regium quoq; Lepidi per deditiōem captum. Obsidione premebatur & Mirandula. At quum segniter agi res uideretur, ingentis animi Pontifex Bononia digressus, contempta frigoris ac niuium atrociorē uī, castra petiit: confestimq; facta deditiō. Iam circumegerat se annus: quumq; munimentū Pado adiacens ab copijs obsideretur ecclesiasticis, Bastiæ nomen loco est, expugnatis iam Lugo, Cotignola, Bagnacuallo, ex inopinato irruente Alphonso, insignis ibi accepta clades. Eodem ferè tempore Gallis suffragantibus, quod ab Pontifice dissidere cœpissent, Bononiam ingrediuntur Bentiuoli, multaq; in Pontificis dedecus excogitata. Præterq; rusticorum simul & Gallorum impetu afflicta Venetorum copie cum ecclesiastico exercitu. Qua rerum prosperiore fortuna, Bentiuoli audacius Bononiæ arcem miro ingenio, & Pontificis cura haud ita pridem substructā oppugnare adorti, captam deniq; solo æquarunt. Paulo post inītū fœdus est à Pontifice cum Aragonum rege Ferdinando & Venetis. Qui tota uī coorientes, ut amissa recuperarent, biennio ferè post Brixiam Gallo extorquent, atq; item Bergomum. Sed nec dum aspirante Veneto fortuna, omnibusq; in diuersum cedentibus, mox uī recipitur ab hoste Brixia, & diripitur crudelissimè per maximam cædem, in sacra prophanaq; ira belli grassante. Repetitur & Bergomum, grandī pecuniā mulctatis ciuibus. Cæterum, quia historiam scribere, non est nostri instituti, iam sequestrati ab terroribus bellicis ad nostra regredimur studia, benignè studiosis impertiēdo, quæ per tot annos, quibus in hoc desudamus puluere, sunt intentissimè obseruata nobis. Proinde inītum post tanta mala cum Gallo ab Venetis fœdus prætereo: atq; item prælium atrox propè Rauēnam inter Gallos Hispanosq;, quo tempore ita accisæ res Gallicæ sunt, ut paulo post accepta clade altera ab Heluetijs, Italia prorsum exigeretur, & hoc pontifice Iulio etiamnum superstitē, cui fuerat id in uotis uel maximè. Verùm prius quàm hinc diuellar omnino, patriæ meæ cladē non reticebo, quam ab Hispano milite occupatā inuadens Bartholomæus Aluianus, Veneti dux exercitus, leuis armaturæ equitibus non multis, ac peditatu perexiguo cōstipatus, nocturno itinere hostibus elusis diripuit, moxq; inde sese proripiens Hispanis

nis iterum deuastandam reliquit. Quando nullum crudelitatis genus, quod edī in ciues^A possit, est omissum, tectis parte plurima exultis, ut agrorum depopulationem trāseam, & iniunctam omnibus cōmigrandi necessitatem, ne militarem diutius feritatem & hosticam rabiem pati cogerentur, eò progressam impudentiā, ut à miseris saccharum rubens & austerum parari sibi exigeret. Ac sunt hæc quidem bellorum stipendia, quibus pro dignitate explicandis Thucydides mutus sit, ac eo magis Salustius. Hi discordiarum intestinarum euentus, quarum atrocitate Italiæ uires conuulsæ Barbararum gentium cruentę immanitati conterenda omnia permisere. Verum hæc non Catonis animo ferenda, sed Ciceronis potius, ac temporibus inseruiendum, petendaq̃ ex studijs malorum lenimenta.

Digestionum species, & secretionum. Obseruata multa de sudore. Virgilij locus explicatur. Pilorum origo. Cutis fordida ratio. Stegnosis quid. Psammismus. Assa sudatio. Heliosis. Xeralæphia. Interibi adnotatur quid chylus, chymus, chilus, chloe, chela, hemitymbium, ardalina, ardanium, hemitymbium. Hemiole fibule que dicantur.

Caput 11.

Vi medendi scientia imbuti aliquid in ea facultate posteris elaboratius, sollicitiusq̃ procudendum censuerunt, non unum esse perficiendū alimēti modum animaduertērūt. Nam concoctionē primam in ore quidem incipere, uerū in stomacho fieri, peragi tradūt in intestinis. Secundā exordia in mesentericis ducere, fieri in hepate, perfici in crassioribus uenis. Tertiā in minutulis uenis initiū habere, fieri in capillaribus, cōpleri in earundē extremitatibus. Quartam deniq̃ addunt alij in membrorum poris, seu meatibus. Cæterum digestionē prima ex cibo fit chylus. In sequenti ex chylo, chymus. Ex Theophrasti Aristotelisq̃ sententia scribit Simplicis medicinæ libro primo Galenus, chymum intelligi, qui gustu deprehenditur: chylum uerò, quod ex elemento est humido & sicco, caliditate iam percoctum. In tertia porrò ex chymorum globo humiditas quædam, nomine quidem proprio insignis nullo, uerum *αὐώνυμο* dicitur, id est, innominatus humor. Percoctioni autē postremæ sius est locus, ubi quem diximus, humor membrorum sese meatibus insinuans maturatur, eisq̃ perfectius assimilatur. Quam rem scienter anadosin uocat Galenus, quum intelligatur digestio solum, ubi in stomacho perficitur cibus. Apud Aristotelem quarto Meteororum lego digestionum uocabula tria, *πέπασιν, ἐψησιν, ὀπίσιν*. Pepansin efficit per se sumptus calor, epesin calori combinata humectatio, optesin arefcens siccitas. Iis uerò opponuntur tria, homotes, molyntsis, stateusis. Cæterum uocabula hæc non ad stomachi rationem spectant, uerum ad fructus & carnes uel elixas uel assas, super quare multa philosophus. Admonendū uerò amplius tyrunculi sunt, Chylum, si per ypsilon scribatur, ab chilo differre plurimum. Est siquidē chilus per *ι*, herba uel fœnum, quod scribit Aelius Dionysius, apud quem tamen per *υ* diphthongum comperi scriptum *χυλός*: unde apud Pausaniam, *ἐκχαλοῦσαι*, quo ferè neglectus significatur. Chilos porrò dicitur item chloe, quanquam est & Cereris cognomētum, cuius in Attica uisebatur templum. Chelas uerò, quod relatu dignum est, in primis lapides nuncupant marinis obiectos fluctibus, ne undarum impetu uiolentiore perpetim assultante cōuellantur aggerum munimenta, uel id genus cæterorum. Dicuntur autem sic, quod bouum unguis ferè sint assimilēs. Platamonem Hippocrates saxum ē mari prominens uocat, ac leuigatius, *κεράεα χυλοῦται*, in Historia septima Herodoti cassides intelligunt forcipiculas, nimirum unguis imagine quadam: quod genus uerbo uno *χυλοῦται* uocant, ac in textu fiunt: nam *χυλοῦται* implicare est. Sed redeo ad institutum. Digna relatu sunt, quæ sententias Hippocratis explicans Galenus super ijs prodidit: Cibus, inquit, non it in corpus, neq̃ alit, ni omni exuatur qualitate exuperanti extraneaq̃. Proinde necessariæ digestionēs sunt, quarum ratio triplex pro superfluitatum ratione: est enim redundantia quædam crassior & feculentior, quæ secretio est concoctionis primæ in stomacho: alia uerò aquosa est, quam sequestrat digestio secunda in urinam, estq̃ hepatis & uenarum, quod idem docuit De uirtutibus naturalibus secundo, & prima primū Auicenna: tertia porrò exuperantia subtilior etiamnum, quam efficit digestio tertia, seu uocaturq̃ per sudores: qui propterea falsi sunt, quod pars quidem dulcissima leuissimaq̃ tota ad corpus nutriē-

Anutriendum assumpta est, pars autem alienissima, maximeque inconcocta tantum absoluitur, quæ partim deorsum collapsa, & subsidens in hypostasi uocatur urina, partim in corporis summa emergens sudor est: utraq; tamen salsa ob eandem causam prodeunt, quoniam portiones aqueæ terrestribus admiscuntur, quod in falsis omnibus contingere, deprehensum ab eruditis est. Quod si terrestris portio redundarit, sapor refilit amarus, si uerò aquosa, insipidus. Adnotanda obiter medicæ scientiæ ratio, insuper non habenda: quorum sit constitutio excellenter calida, quorumque stomachus bilis citrinæ affluxu redundantior, hosce crassioribus alendos cibis, minimè uerò tenuibus, ac concoctioni obuiss, quoniam bilis potestate facillimè corrumpantur hi, quod in diuersis fieri nequit. Inde minus accidit admirandum, esse qui bubulas carnes nullo perficiant negocio, pullinas minimè. Sed exorsa repeto. Hic uerò non id absque perpensione transeundum, sudorem non esse perpetuò eiusdem saporis. Sudor certè capitis aut nullum emittit odorem tetrum, aut minus quàm reliqui corporis. Est enim locus capitis spirationibus opportunus, quia laxior est, etiam capillorum indicio. Loca, & quæ locis continentur, grauius nares offendunt, si præfarcitis meatibus euaporationi nulla præstetur libertas. Est tamen excrementum aliud ferè innominatum, quippe quod multis haud sit percognitum, quando & nimia sui tenuitate uisum effugiat. Ab scientissimis tamen, quibus referat arcana omnia ingenium maximè excussum, ac ut poeta inquit, capitale, *ἀδύλατον αἰθῆρες ἀπὸ νοῦ* finitur, id est, sensum latens exspiratio: cui tamè insit crassioris retrimenti non nihil: proinde ampliolem caloris requirit uim, & fluoris impetum uiolentiolem, ne subsistat. Inde pilorum origo creditur, & cutis fordida ratio. Illud insigni perpensione dignum, uocari Græcis *stegnosin*, id est *στέγνωσις*, meatuum cutis uitium, quo transmittere superuacua prohibetur: cooritur affectio id genus aut meatibus præfarcitis aut congestis addensatisque. Densationem *mysin* appellant Græci, uelut conuersionem. Obstructio ex lentis contingit crassisque retrimentis, si fortè confertius ad cutem fuerint dilapsa. At prouenit densitas tum ab ijs quibus adest obstringendi potestas, tum ab ijs quibus refrigerandi. Ex ijs quæ de sudorum astruximus ratione, amplius (opinor) innotuit, quo maximè argumento eminentissimus poeta, non rerum modò, literarumque ueterum doctus, sed secretioris item doctrinæ absque ostentationis odio peritus, falsum alicubi sudorem defluxisse, canat. Illud uerò Dioclis sanè absurdum uideretur, tradentis, sudores esse præter naturam: ni medico haud ignobili efficax maximè suffragetur ratio: quippe si suo defungatur munere innatus calor, rectèque ab natura ingestus peruincatur cibus: ita exsuperans diffilatur humor, ut ne utiquam sensu percipi ualeat. Quæcunque uerò uel balnei ratione uel exercitationis uel æstiuæ etiamnū caloris secernimus, ex uiolentis proueniunt causis. Certè in commentatione De uiribus naturalibus, ita Galenus sanxit: Quanto ualidius intensiusque comperiatur intimum calidum, eo amplius effugit sensum difflatio. Nec illud in hac sudorum disertatione contemnendum: quod usu quidem uenire comperitius est, quàm ut probatione indigeat: sed cur ita, ambiguū sanè potest uideri. Quanto curiosius intentiusque sudorē abstergere perrexerimus, tanto is demanat profluētius. Ratio uerò esse potest, quoniam refrigerari extrinsecus contingit, si non abstergetur: fit autem id contingentis nos aeris frigore, qui quantumcunque sentiatur calefcens, dici tamen frigidus ualet nostrorū comparatione spirituum. Suppetit ratio item altera, quod qui iam profluxit sudor cuti adhuc adiunctus, ita meatus præfarcit occupatque, uix ut nouo pateat secretio. Promitur uerò amplius in tergo sudor, quàm antè, argumēto illo maximè, quod in parte quidem priore intus esse cōcauum locum animaduertimus, parum ab extimo secretum, in quem corruari sudor ualet: id in tergo fieri nequit, sed foras obrudatur oportet. Addunt, postica diutius seruare sudorē posse, quia frigeant minus, qua ratione in alijs maximè redūdat item sudor, quod frige factari nequeat. Quid, quod terga item corpulentiora habentur, proindeque & hument amplius: neque enim aliud caro est, quàm densatus sanguis: ut comprobatur secundo De animalium generatione Aristoteles, ex frigiditate ac humiditate. Nam ossa ex siccitate ac caliditate uolunt generari. Præstò item est humentis in tergo carnis ratio ex medullæ admotione, quæ per spinam delabitur. Ea item humectandi uim habet præcipuam. Nec id contemnendum, quod in postica decubimus magis, quàm innitamur pectori stantes, maior item ibi ex brachio-

rum iactatione motus. Porro si per se profluat sudor, spontaneus nuncupatur recte: si arte, tunc aut per harenam fit, paraturque: unde & Aeginetæ Paulo uocatur psammismus: nam sabulum psammos dicitur: aut est clibani desudatio, seu concamerata, qua ignis inclusi aestu prolicitur sudor, cuiusmodi assa item dicebatur: aut est insolatio, quam heliosin dicunt. Aridum sudorē, id est ξηρόν ἰδρῶτα dici putat Eustathius, qui non balnei proueniat ui, sed exercitatione aut labore: sicuti xeralcephiam intelligimus citra lauacrum obunctionem factam. Sanguineum sudorem efficit constitutionis prauitas, corpore laxiore, sanguine præterea humecto, aquoso ue, ex insiti caloris imbecillitate, cuius potestate decoqui debuit, ac densere. Hanc uerò cibi plerunq; præstat exuperantia. Sudarium uerò est, quod Græcè hemitybium uocant: id Aegyptiū arbitrat Pollux, & in comœdia quam Mediā appellant, capsidrotium inuenio nuncupatum. Hemitybii meminit Aristophanes in Pluto. Exponit interpres, dici ita ῥάκθ' ἡμίτριβες λιγύνη, id est, semitritum lineum pannum: uel δίκροσον φακιδλιον, id est, utrinq; fimbriatum phaciolum. Videtur esse mendum Pollucis exemplarium: scribitur enim modò hemitymbiū, quo uocabulo dicitur Græcis paruum sepulchrum. At hemiolias fibulas Historia quinta nuncupat Herodotus, dimidiò alijs maiores. Congruit huic loco uel præcipue quod Pherocrates scribit, quendam inducens è febre extergi se iubentem, interimq; insufurrantem, sudorem mihi, & ardaliam ἀρόγγισον, id est, sponsia perficcato. Ardanium uerò figlinum est, inquit Pausanias, unde potant bruta, quod ante ianuam proponebatur, ab ἀρόσω, quod rigo signat: sed & uas, unde aspergimur aqua templum ingressi, dici Ardanium ualet.

Saltationis laus, & origo de Græco penu. Hymnorum genera. Profodion, hyporchema, stasimon, profodiacum, apostolicum, parthenion, spasinum. Aethiopum mos. Merione, Pyrrhi, Syracusanorum historia. Pyrrhici ium. Elephantis saltationis periti. Virgilij locus enarratur. De Proteo pauca. Cap. 111.

Altationis rationē non fuisse ueteribus uulgare aut contemptibilem, argumento esse multa possunt: id uerò in primis, caerimonias nullas, aut teletas, paulò antiquiores fuisse, quibus non adhiberetur saltatio, quā rem eo grauiorē animaduertimus quòd à magnis profecta auctoribus uidetur, Orpheo uidelicet, ac Musæo: qui ut honestissimū quiddā sanxisse traduntur, cū rhythmo initiari, & saltatione. Quo factū est, ut qui mysteria prodidissent, eos dictarent pleriq; ἀπορχήσαντα, id est desaltasse: ad quod aduersus Androtionem alludens Demosthenes, ἀπορχήσαντων pro eo, qui uertisset terga, posuisse uidetur. In Delo certè sacri obibant nullum absq; saltatione, ac musica: prodibant autem puerorum chori, tibijs, ac cithara præcinentibus, è quibus selecti peritissimus quisq; saltabant. Eorum item cantilenæ ab saltationis usu dicebantur ὑπορχήματα. Erant autem hymnorum genera tria, profodion, hyporchema, stasimon. Profodion λιτανία, siue supplicatio dicebatur cum hymno, ubi deos adirent, ac sacrificium ad altare proferrēt. Sunt qui cantum putent modò, qui Dei hymnum contineat: nam & Athenienses Demetrio aduentanti pæanas concinebant, & profodia. Genere autē sceminino profodia cantus est, si musicum accedat instrumentum. Hyporchemata uerò concinebant saltantes in altaris ambitu, ubi iam igni admota foret sacra. Celebrantur Cretica hyporchemata, ex Cretensium saltandi studio, uti scribit Athenæus: illis enim saltatio erat patria, καὶ λιβισαίη. Hyporchematicè saltant apud Pindarum Lacones. Communis uidetur uiris, mulieribusq;. Modus eius censentur præstantissimi, profodiaci, apostolici, qui & parthenij dicuntur. Dicit hyporchemata putant, quod inter saltandum ferè generosum quiddam seruarēt, ac uirile. Mox aut, quum quiescentes canerent, uocabantur stasima. Spasinum uerò ualli nomē est, ijs qui Tigrin accolunt, ut scribit Dion. Caterum ubi aram saltantes obibant, ita more condito seruebant, ut ab sinistris dextrorsum pergerent prius, zodiaci quadam imagine, cuius motus cælo diuersus appareat, ab occasu ad exortum: inde à dextris læuorsum, pro ratione celestis uertiginis. Hæc uerò eo apposui gratius, quòd ijs Maroniana sensa proferuntur in lucem, quæ illotis pedibus adeunt pleriq; omnes, uersus sunt Aeneidos quarto:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratq; choros, mixtiq; altaria circum

Cretes,

A Cretes, Dryopesq; fremunt, picciq; Agathyrsi.
 Proditur memoria, Theseū quoq; in Delum insulam appulsum ex Creta, inibi saltationem inisse cū pueris, quæ Labyrinthi præferret errores, orbibus orbem impediens, apud aram κρητωνα, ex sinistris modo compactam cornibus. Cæterum de saltatione id genus mox item aliqua. Ne uerò quispiam hæc Græcis tantum in more fuisse opinetur, inuenimus Indorum gentē, quod uel Arrianus significat, quibus Oriētem solem uenerari consuetū est, non arbitrari plenam perfectamq; esse numinis cōsalutationem, ni adhibita saltatio fuerit: quod & suprema tempestate facere, instituti ueteris fuerat: sed cum taciturnitate Dei, ut opinātur ipsi, effingere conabantur choreā. Græcis uerò pluribus preces tum demum perfectæ uidebantur, si inter eas manum exoscularētur. At Aethiopes, cum iam cecinere bellicum, inferunturq; signa, saltant uenerabundi, nec apud illos citra saltationem excuteret aliquis sagittam, quæ tela capiti, pro pharetra instar radiorum circumponere, gentium illarum mos est. Quin eo modo inijcere sese hosti formidinem opinantur. Sed & propinqua Aegyptus saltationis mirata excellentiam, sub fabelæ inuolucro sententiam & ipsa suam uidetur non occuluisse, quando Protea illum in uarias se demutantem rerum facies, non ferè alium intelligunt, quàm saltatorem eximium, ad effingendum in primis docilem, ut nunc humectam liquidamq; exprimeret aquæ uim, nunc ignis celeritatem motus uehementia, nunc leonis feritatem, aut etiam pardalis impetū, furorem uerò postremò etiam uirgulti flexum, & quicquid omnino collibuisse, ueluti Empusa quædam, cuius ipsius decantatę poetis deformationes. Sed rogo te, audi, quid ex Homericâ item lectione ad negociū presens uenati simus: hic namq; poetarum longè clarissimus, & literarum etiam parens, quum iucundissima homini in digitos mitteret, somnum, amorem, cantum, postremā addidit saltationem, sed præclaro distinxit epitheto, dixitq; ἀμύμονα, ut quæ reprehensionis morsum nesciret. Sed & alibi, huic quidem à Deo contributam bellandi rationem, uimq; scribit: illi autem saltationis artificem modum & optabilem cantum, Versus Homeri sunt hi:

ἄλλω μὲν γὰρ ἴδωκε θεὸς πολεμίας ἔργα,

ἄλλω δ' ὄρχησάτω τε, καὶ ἰμδρόεσσαν ἀοιδίην.

B Ceu planè innuat, eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicaturq; deorum pulcherrimum donum. Vbi & illud attendendum amplius, quum bifariam res distribuerit, in bellum & pacem, duo hæc tantum, ut pulcherrima, bellicis apposuisse negocijs. Verum & Hesiodus speciosissimæ laudis loco protulit, quum de Musis ita cecinit Theogoniæ initio,

καὶ τε περὶ ληνῶν ἰουδία πρὸς ἀπαλοίστην

ὄρχησάται, καὶ βοῶν ἔριδ' ἄνευ ἰερονίων.

Quòd circa fontē nigrū molliculis saltant pedibus, in aræ paternæ tripudiantes ambitu. Quin Apollinē Pindarus orchesten dicit, id est saltatorē, quod & Homericè comprobant hymni. Quinimò etiā alicubi saltantē comperias louem, deorum, ut ueteres intelligi uoluerunt, principem. Propterea Socrates ille sapientissimus tantum abfuit, ut saltationem duceret uituperandam, ut inter illius documenta legamus, hanc quoq; esse perdiscendam, uelut multum insit uenustatis in apto concinnoq; motu, & corporis afformatione cōposita: nec erubuit iam magno natu uir inter disciplinas serias habere saltationem. Cæterū inquit secundo Legum Plato, Reliquę animantes sensu ordinis, in ordinationisq; suorum motuum uacant, quibus bene compositis nomen inditum est numeri, & concentus. Nos autem deos nostrarum celebritatum comites habuimus, qui sensum numerosum, concinnum, suauem, periucundum nobis dedere, modulos saltandiq; genera docuere. Choros ἀπὸ τῆς χαρᾶς, id est, à gaudio nominauerunt. Itaq; primam eruditionem effici Musarum & Apollinis opera, perspicuum est. Ineruditumq; hominē esse, qui choreæ Musarum expers sit, eruditū uerò, qui compos eius est. Totumq; id genus in choream, saltationemq; & cantum distribui declaratur. Quo fit, ut qui bene eruditus est, bene cantandi saltandiq; peritiā habeat. Ex quibus utiq; omnibus amplius perpendenti liquere potest, saltationem haudquaquam faciliū, expositorumq; artificem uideri. Immo sicuti grauissimis proditum auctoribus est, disciplinarū excellentium apicem attigisse, nec mulices modò, sed & rhythmicæ, nec non geometriæ, in primis ue-

rō philosophiæ tum phylices, tum ethices: sed nec rhetōricæ expers cognoscitur, quatenus mores indicat, & affectus quos rhetores permouet. Verū nec à graphica seiungitur, aut plasticæ, quoniam harum concinnitatem eurhythmiamq; sibi uendicat. Sed in primis memoria præcellens in saltatore exigitur. Immo uerò iuxta Calchantem Homericum scire saltatorem oportet, *τὰ τε ὄντα, τὰ τ' ἐσομένα, πρῶτ' ἔόντα*: quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur, ut nil prorsus eum lateat. Caput autem summæ saltationis est, imitationis scientia, eorum quæ conceperit enunciatrix, obscurorum latentiumq; illustratrix. Et quod de Pericle pronunciauit Thucydides, præcellens est saltatoris laus, nosse quod deceat, & idipsum posse explicare. Quoniam uerò imitatrix est saltatio, prima in ea uirtus perspicuitas, quam *σαφιλύκειον* uocant, quæ in oratore desideratur in primis, ut eorum quæ exprimuntur gesticulatione ac motu, tanta sit claritas, ut nullis prorsus sit opus interpretibus, & quod Pythicum cecinit oraculum, saltantis spectatorem decet, non loquentem etiam, omninoq; mutum quodammodo audire ac intelligere. Proditum memoriæ est, quod ad præsens negocium mirè facit, Cynicum Demetrium, cui uilius erat saltatio, dicere solitum, id genus artificij tibiærum uideri & fistularum parerga quædam, quando ipsum argumento cōferret nihil, motum modo adhiberet uanum, & ab intellectu seiunctum omnino. Id quum inaudisset Neronis tempestate celebris saltator, & (ut uidetur) non imprudens, nec rudis quispiam: sed multa historiarum memoria præcellens, & saltandi artifex mirus: Quæso (inquit) Demetri, ne sit onerosum, me saltantem tua præsentia honestare: idq; nullis incinentibus tibijs, aut cātibus prorsus demulcentibus: mox si uideretur, id artificij exploderet allideretq;. Adnuit Cynicus. Saltauit ille Veneris adulterium & Martis, Vulcanum à sole commonitum utriq; struentē insidias, illos claudi artificis fabri technis irretitos, assistentes spectaculo deos, suffusam rubore Venerē, timidius supplicantem belli Deum, ac quæcunq; fabella continet. Omniaq; tam subtili, tamq; artifici gestu, tāta rerum (quod difficillimum est) perspicuitate, tanta deniq; uenustatis gratia, tamq; plausibili ingenio, ut exclamaret Demetrius, iam (ut uidetur) hilarior, plurimumq; negotio oblectatus, *ἀκρωῖω ἀνθρώπει, ἀ πωῖα: ἔχ ὄρω μόνον, ἀλλά μοι δοκῆς ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν*: Audio, ὁ homo, quæ facis: nec uideo solum, sed etiamnum ipsis manibus mihi uideris loqui. Confirmarunt hæc ab Cynico pronūciata barbari regis apud Neionem non inscita uerba. Is ex Ponto ob necessitatem quandam petierat Romam. Fortè ita accidit, ut saltator idem nescio quid saltaret tam perspicue, tamq; (qui mos illius erat) concinnè, ut spectans modò, nec eorum quæ dicerentur quippiā audiens percipiens' ue, nihilominus intelligeret omnia. Igitur quū mox discessurum Barbarum benignius amplexaretur Nero, ac petere iuberet, si quid futurum usui arbitraretur, largiturum se munificè: Plurimum me, inquit, iuueris, si saltatoris illius mihi copiam feceris. Miratus Nero, quum amplius quæreret, quid ita petere institisset: aut cui inde rei futurum emolumento artificem duceret: Sunt, inquit is, accolæ mihi Barbari, lingua & moribus diuersi, interpretum haud ferè suppetit facultas. Quod si præstò mihi fuerit hic, & re quapiam ab illis fuerit opus, nutu ac renutu, cæterisq; sui artificij modulis, saltator mihi omnia conficiet, ut in reliquum ualere iubeam interpretes. Tantum docilis imitatio, & artifex peritiā cōcinnusq; ac peragilis motus gestus' ue auctoritatis adeptus erat, ut nec immeritò Pantomimi nomē Italiæ irrepserit. Lesbonax quidem Mitylenæus, honestus planè uir & bonus, saltatores *χειροφόρος*, hoc est manu sapientes, solebat nuncupare: pergebatq; subinde ad spectacula, tanquam ex theatro melior reuersurus. Equidem inter studia reliqua hoc utiq; oblectationē spondet, illud uerò emolumētum: at saltatio, si rectè perpendas, utrunq; complectitur. Quin utilitas tanto inde uberior locupletiorq; est, quanto plausibilem adnexam habet uoluptatis titillationem. Propterea multa mihi uariaq; rimanti, illa uidetur ratio uerissima, una cum mūdi generatione, & amore illo uetustissimo diuina quadam uī in lucem prodijisse saltationis primordia. Hanc quippe cœlestis illa præmonstrauit, & longè clarissima stellarum siderumq; chorea, errantiumq; cum inerrantibus complexio, ac concinna prorsus societas, harmonicisq; ac mirus ordo. Hæc si quis saltationis putet incunabula, ac exordia prima, ut reor, ab ueritate aberrarit non multum. Ea uerò per ætates incrementis adaucta iustis apicem summū attigisse pridem uidetur, ut uaria quædam res censeatur

A seatur, & omnifariam coaptata, congruensq̄, & bonum quoddam *πολύμοσον*, hoc est scientiæ multiplicis. Principem uerò omnium Rheam aiunt, oblectatâ artificio, in Phrygia quidem Corybantas, in Creta uerò Curetas saltare iussisse. Affuitq̄ inde mox emolumentum, si fabulatores libeat audire, euident. Hæc enim illi ratio louem præstitit incolumem, proindeq̄ is arti præstantissimæ *σῶσρα* debet, id est salutis contributæ præmium: sic enim paternos euasit dentes. Ea saltatio armata fuit, quam à Curetibus excogitatam primo, Eusebii quoq̄ tempora testatissimum faciūt. Erat uerò gladiatorum cum scutis collisio, saltabantq̄ bellicum quiddam & entheon. Mox uerò optimus quisq̄, ut maximè in Creta nobilitate putabatur excellere, ita saltandi artificem haberi, pulcherrimum honestissimumq̄ censebat. Id ne quis ambigat, Merionem Homerus non utiq̄ suggillaturus, uerum honestare meditatus, *ὄρχησιν*, id est, saltatorem nūcupauit. Qua in re is ad eò celebre iam indeptus erat nomen, ut non Græcis modò nota forent ea, sed & Troianis hostibus: forte quia inter bellandum non tacita quædam agilitas & concinnitas, quæ ex huius artis peritiâ inoleuerat, sese subinde ostentabat. Homerica uerò carmina, si quis exhiberi sibi protinus expetat, hæc sunt:

*Μηρίονη, τὰ χεῖρα κενὸν σὺν κενῷ ὄρχησιν ἰόντα
ἔρχετο ἐμὸν κατὰ πῶλον.*

Sunt qui Syracusis saltationem primò exortam prodant, à tyranni Hieronis immani sæuitie: qui inter alia dictu immitia, Syracusanos etiâ mutuis uti colloquijs uetuerit. Quæ uerò necessaria forent, pedum, manuum oculorum nutibus indicijsq̄ iusserit petere, unde mox saltationi exortū peperit necessitas. Pyrrhus uerò ille tantus Achillis filius, quo bellante corruisse Ilium creditur, alioquin inexpugnabile, celebratus hoc artificio usque ad eò est, ut quum speciem illi pulcherrimam adiecisset, Pyrrhichium sit ab eo nuncupatum: de quo tamen plura mox. Sicuti etiam in metro pes, quanquam ab præceleri, & proinde ignea mobilitate inflecti malint alij. Nam & à pedum celeritate ipsi quoq̄ conciliatum nomen Pyrrho astruunt nonnulli: quo argumento etiam Cinesias sit cognominatus. Apud Lacedæmonios, qui inter Græcos diu habiti præstantissimi sunt, saltandi studiū non erat incelebre, quando ephēbi non accuratius *ὀπλομαχίαν*, quam saltationem perdiscebant. Ab Castore uerò ac Poluce acceperant *καρατάξιν*, id est caryatissare. Species uerò ea saltationis erat, uocabulo à Caryis ducto, quæ est in Laconia ciuitas, ubi maximè exerceretur. Eiusdem porrò rei studiū eo usq̄ progressum in Thessalia, legimus, ut strenuos uiros, & in dimicando principes, quos uocant *πρωτάτας* καὶ *πρωγωνιστάς*, illi *πρωορχηστῆρας* appellarent, hoc est planipedes primos. Manifestum id ex statuarum item titulis: quas ijs, quorum strenua fuisset opera, excitabant, *πρωορχηστῆρας ἢ πόλις*. Et alibi: *ἐλαπίωνι τὰς εἰσόδους ὁ δῆμος ἐὺορχηστῆρας τὰν μάχην*. Non paruo quoq̄ argumēto fuerint epitheta item uaria, quibus saltator eximius distinguebatur apud Græcos. Ea ut propria ipsorum lingua habentur, ideo apponere consilium fuit, quoniam uix citra fastidium audiri tralata poterant. Sunt uerò ex multis hæc præcipua, cuphos, elaphros, pedeticos, halticos, euarmostos, eurhythmos, euschemon, hygros, epidicticos, pantadapus, eutreptus, demagogicus, demoterpes, prochiros, tachychir. Apud Indos Arrianus scribit, elephantēs quoq̄ saltationē doceri, & exercere. At Sybaritæ in conuiuia equos introducebant ita imbutos, ut incipientis tibiæ cantu audito, statim arrigerentur, ac pedibus ipsis prioribus, uice manuum, gestus quosdam chironomiæ, motusq̄ ederent ad numerum saltatorios.

Saltationum species: podismus, comus, pyrricha. Quintiliani obscuritas illustratur. Pyrsurides, pyrimachos.

Virgilij locus explicatur ex Georgicis. Saltationis partes. Sicilissare quid. Panchororum proxenus. Cap. III.

Altationū uerò non unū fuit genus prioribus: erat liquidē in primis à cantu nūcupata emmelia, quæ tragica cēsebatur, sicuti cordax comica: de qua mox item paulo. Eius cōmeminit Arrianus in cōmentario Indico, sed satyricam putat, & à Libero patre in India institutā. Sicinnis ab alijs, ut scribit Athenæus, satyrica intelligitur saltatio, unde & Satyri Sicinnistę nūcupati, quam Sicinnus excogitarit Barbarus: quanquam Cretensem intelligunt alij. Saltatores enim fuisse Cretenes, auctor Aristoxenus est. Alij à uerbo *σάσιννα*, primumq̄ Thersippum eandem saltasse. Has sunt qui à Dionysiacis ministris excogitatas, & item nuncu-

paras prodidère. Enopliæ saltationes, siue armatæ, fuere pyrrhicha: thelesias item, quæ ab saltatoris nomine sic nuncupata fertur: fuit item xiphismus, podismusq̃, nec non *κῶμος*, id est comus, & tetracomus Herculi facer, & bellicosus. Nam quæ comasticè dicebatur, non pugna modò erat insignis, sed etiam plagis. Armatos in Panatheneis pueros saltare solitos, traditū est. Quin & Mineruæ sacrum maximè id habebatur genus, quod & catenoplion dicitur. Opla uerò dici arma, nemo est qui nesciat. Interim de pyrrhicha illud non siluerim, inuentā à Laconibus uideri: nam & à Lacone Pyrrhicho inflecti nomen, Aristoxenus scribit. Bellicosa uerò saltatio est, quoniam & Spartani bellaces diu sunt habiti, quorū filij *ἐμβατήρια μέλη*, id est, embaterios perdiscebant cātus, quos & enoplios dicunt. Spartani quoq̃ ipsi in congregiendis hostibus Tyræi repetebāt poemata, uti eurhythmos cōcinnaq̃ fieret motio. Deniq̃ pyrrhicha Laconibus belli progymnasma fuit, à quinto ætatis anno condiscipulis lingulis *πυρρικήρα*, id est pyrrhicham exercere. Hinc autem aperitur Quintiliani locus ex Oratoriarum institutionum primo, de gestus institutione prima: Nam, inquit, Lacedæmonios quidem etiam saltationem quandam, tanquā ad bella quoq̃ utilem, habuisse inter exercitationes, accepimus. Auctor Aristoxenus est, gymnopædicam exercentes (pueri in ea saltabant nudi) mox ad pyrrhicham solitos emigrare. Sunt, ut meminimus, qui Curetas primū enopliam induxisse saltationem opinentur, rursus ab Cretensi ordinatam Pyrrhicho. Et in ea Thaletem primū hyporchemata concinnasse. At hyporchematicos cantus omnes, dici Creticos, auctor probat Sosibius. Lectum apud Aristotelē est, omnium principem, in Patrocli pyra usum pyrrhicha Achillem, unde & inflexa nominis ratio sit. Apud Cyprios autem Prylin hanc nuncupari. Pyrrhicham dici & chironomiam, Græci scribunt. Sunt qui à Pyrrho inuentam pyrrhicham prodant, ut diximus: à qua pyrrhicharj rectè ab lurreconsultis nuncupantur, Digestis de pœnis, libro quadragesimo octauo: quem tamen locum Græcæ ignari literaturæ inuertere sibi permittunt. Sunt qui arbitrentur, Pyrrhicham, *ἐκ τοῦ διάπυρον ἄσαι*, esse uocitatam, id est, quoniā sit ignita quodammodo saltatio *καὶ σύντρονον*. Est & *πυρρικήρα χλαμύς*, ἢ *πυρρικήρα*, id est, chlamys, uel pelta parua. De Pyrrhi autem Epirotæ nomenclatura Pyrrhiadæ nuncupati, quos nunc Molossos appellant. Pyrsurides, ad præsens institutum pertinent nihil: sunt tamen militares eo nomine phani, id est lampades, aut obeliscolychni, etiam apud Aristotelem, legimus enim, *ὅτι πύρρην ὁ μακεδὼν, κατὰ πᾶσαν τὴν μακεδονίαν κατὰ σκευασίαν πύρρην ἔχει, ἢ ἄλλοι οὗτοι ὀφέως ἐμαίνθαι πρὸ πάντων γινόμενα*: Pyrimachon dicunt in pugna *ἀνίκητοι*, id est insuperabilem. Sed à diuerticulo tabulā repeto, ne sit superpondij nimium. Ascoliasmus saltatio erat Bacchi dicata festis, quæ uocant ascolia. Quod theatri medio utres, quos uocant *ἀσκούς* inflatos obunctosq̃, uno tantum insilirent pede, ut delabentes risum excitarent. Hoc agere apud Græcos dicitur *ἀσκολιάζαν*. Ad quod aperuissimè Virgilius respexit Georgicōn secundo, illo uersu:

Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

Quod ineruditè nimis, *καὶ ἀναγνώως*, id est, ineducatè non perpēdunt interpretes, negligentia prorsum fustuario digna. Aduertendum quoq̃, qui unum tantum innitentes pedes saltant, quod uel tempestate nostra frequentissimū est, dici item *ἀσκολιάζαν*, & saltandi modum, ascoliasmum. Sed nunc non ab utre inclinatur uocabulum, uerū ab scolon, quod impedimentum itineris signat, quod claudicantibus euenit, atq̃ surrectum palū. Apud Aristophanem, *ἰδομοφοριαζόσαις* est oclasma, saltatio Persica, quam & *ὕγρα* nominant. Fuit & Dionysio sacrum genus Phalicum, sicut Herculi Callinicus: nam Thraciæ gentis & Carum colabrisimus: sed armata item fuerat saltatio hæc: forteq̃ fuerit ea, cuius meminit *ἀναβάσειως* sexto Xenophon, dum ita saltantes prodit, se inuicem *πυρρικήρα* admodum solitos ferire, demumq̃ qui alterū exuisset armis, exisse Sidalca incinentem, illo perinde ac mortuo planè elato. Fuit & armata saltationis species carpæa nomine: in qua, positis armis, buffe qua iactabat semina, respectans subinde uelut formidine, accedebat prædator: id animaduertens buffe qua, correptis armis depugnabat. Hæc uerò fiebant omnia rhythmicè prorsum, præcinente tibia, demumq̃ à prædatore colligatus fator cum bobus abducebatur. Quandoq̃ illum hic, uinctis à tergo manibus præ se agebat. Inuenimus & Baucismum saltatoris Bauci, Comon cognominabāt: sed mollacula

Alicula fuit, delicatiorq; saltatio. Inter lasciuiora genera bacchialis est, ac apocinus, apocifis, strobilus. Mothon uerò nautica res erat, ac onerosa. Fuit & geranos saltatio: quam nostris literis dicere gruem licet, numerosa erat saltantium turba, quadam uolantium gruum similitudine. Instituta primum saltatio fertur à Theseo apud aram Deliam, dum exitum de Labyrintho imitatur. Dipodiam legimus Laconicam saltationem: nam quæ tibijs præcinētibus exercebatur, gingras dicta est, puto quia sint tibiæ quas nuncupant gingrinas. Fuerunt item saltationes quæpiam enixiores, hecaterides & thermastrides. Verum hecateris manuum potius opera constabat: pedum uerò thermastris, saltu quippe exercebatur. Eclatissima muliebres erant saltationes. Apud Laconas erat item bibafis, in qua etiamnum proponebantur præmia non pueris modò, sed puellis quoq; saltu erat opus, interimq; nates pedibus contingere. Pinacides cur maximè dicerentur, non satis constitutum Pollux habet: an quòd super tabularis fierent, an quòd tabellas manu tenerent. Ballismum dici inuenio saltationem tympanis crepitantibus, uel etiam cymbalis. Cuiusmodi Parilibus fieret Romæ, quæ mox Romæ dici cœpère, ciuitatis fortune templum struente Adriano. In Sicilia Ionicum saltationis genus erat, Dianæ sacrum. At angelicum habitum præferbat nunciantis aliquid. In morphasmo diuersorum animalium erat imitatio. Erat item scops seu scopias saltatio, ex colli circumlacione, quadam imitatione auis. Leo autem formidolosa fuit saltandi species. Erat sua idiotis saltatio, anathema nomine, quam saltantes sic ferè pronunciabant, Vbi nam mihi rosæ? ubi uiolæ? ubi apia florentia? Fuit & saltatio dicta κόσμος ἐκπύρωσις, id est mundi deflagratio. Quæ uerò dicebatur hormus, ephebis cōstabat, ac uirginibus planè hormo similis, hoc est segmento. Præcedebat quidem ephebus iuueniliter, & (ut mox in bello facturus erat) saltans: sequebatur puella decenter admodum, ut hormus is uideri posset ex modestia connexus & fortitudine. Fuit quandoq; saltatio dicta Phrygia, conuiujs dicata & ebrietatibus. Bacchicam saltationem in Ponto & Ionia tantæ fuisse uoluptati gentibus illis, Lucianus scribit, ut statutis temporibus obliti omnium aliorum, desiderent dies totos spectantes Titanas, corybantas, satyros, bubulcos. Quod uerò mireris amplius, exercebant id genus nobilissimi quiq; ac ciuitatum maximè principes, ad præcipuam id opinati gloriam spectare. Dicas inde Italicas Carnispruij debachationes prorepisse. Nysias item saltationes Dionysiacas interpretantur, ab Nysa. Eisdem & Berecynthiacas credunt. Porrò ne quid prætereatur, quo hi qualescunq; Lætionum antiquarum libelli fiant adminiculatores, legimus haud ita pridem rhetoris Vlpiani commentationunculas in Demosthenis Olynthiacas, ubi sic adnotatum inuenimus: Cordacismus, saltationis est species turpis indecentisq; nam saltationum alia quidem bellicæ sunt, ut pyrrhica: nonnullæ uerò ridiculariæ, quibus modò conciliatur risus. Iis autem in conuiujs utuntur & theatris. Verba Vlpiani Græca sunt hæc: *κορδακισμός δὲ τῶν ἀδελφῶν ὀρχήσεως αἰχρᾶς καὶ ἀπειροῦς. τῶν γὰρ ὀρχήσεων, ἢ μὲν ἐστὶ πολεμικὴ, ὡς καὶ τὴν πυρρικήν, ἢ δὲ γλασικὴν, ἢ ἰσθμιατικὴν διατρέχει καὶ πόποις.* Harpocratio autem in uerbo Cordacismus, cuius meminit in Philippicis Demosthenes: Cordax, inquit, comicæ saltationis species, sicuti Aristoxenus tradit in libro De saltatione tragica. Reperitur nomē & in ueteri comœdia, ut apud Nicophontem. De cordace idem ferè Aristophanis interpretes quod Vlpianus, *κορδακίζαν* Græcis turpiter saltare signat. Sunt qui putent, duo saltatorum genera Homerū nouisse, cybistateras, & sphæristas, qui sphæra uteretur siue pila, unde & sphæristica dicatur: sicuti meminit Athenæus quoq;. Aristonicum Carystium Alexandri fuisse sphæristen, prodit historia, quem ob artis excellentiam ciuitate donarint Athenienses, statua quoq; erecta. Cybistateres uidentur esse, qui in caput saltant, quod *κευβιστῶν* dicunt, in caput mittere. Scribit in Moralibus Plutarchus, Saltationis esse partes tres, *φορὰν, γῆμα, καὶ τὴν ἀνάμειξιν*, lationem, schema, demonstrationem. Siquidem confurgit saltatio ex motibus & habitibus: sicuti melos ex phthongis & diastematibus, hoc est ex uocibus & interuallis. Hic uerò mansiones motuum fines sunt. Ergo *φορὰς* uocant motus: schemata uerò habitus, ubi Apollinis, aut Panos, aut cuiuspiam figuram, & modum effingentes, graphice formam seruant. Tertiã uerò res, quam *ἀνάμειξιν* nominauimus, non imitationem habet, sed rerum subiectarum demonstrationem: indicant enim cœlum quandoq;, aut terram, aut etiam spectatores ipsos, Androna Catanæ scribit Theophrastus, incinentem

tibijs

tibijs primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitasse, unde natum, ut *σικελίζα*, id est siciliffare, positum inuenias pro saltare. Celebrantur ab Athenæo saltationes ethnicae, Laconicae, Troezenicae, Epizephyriae, Creticae, Ionicae, Mantiniacae. Est & saltatio quam modò Mauricam dicimus, cuiusmodi ferè antiquis fuerat chironomia, Pana deniq; chororum proxenum credebant priores, ut est apud Sophoclis scholiasten,

Iphicli in currendo agilitas mira. Hyginus uindicatur à uitio. Iphicratides quid. Iphia oues cur. De Melampode relatu non indigna. Perpenditur etiam Plinij locus.

Caput V.

IPhiclus, inquit Apollonij interpres, Phylaci creditur & Clymenes filius, Eum cecinit Hesiodus, tanta fuisse corporis agilitate, ac pedum celeritate, ut curreret *ὑπὲρ τριτάων ἀβείρων*, hoc est super triticeas aristas, nec oblecteret. Demaratus uerò etiam per mare incessisse prodidit, inde natus adagio, ut Iphicli agilitatem pro celeri, in exsuperabiliq; usurpemus. Meminit Iphicli huius Argonauticò primo Apollonius eo uersu:

οὐδὲ μὲν Ἴφικλος φυλάκην ἐνὶ δαυρὸν ἔλαττο.

Porro adnotatu non indignum, Iphiclium ab Apollonio tradi Iasona fuisse affectatum, in Colchos cum Argonautis properantè. Id uerò Hesiodus non scribit, non item Pherecydes. Commeminit quoq; Iphicli Hyginus, sed dictione luxata decurtatà ue: nam de Orione sic fermè scribit: hunc Hesiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. Concessum autè ei, ut super fluctus curreret, perinde ac in terra, quemadmodum Phiclo datum, ut supra aristas curreret, nec eas comminueret. Tu scribe, Iphiclo. Cui inditum excurrèdi potestate nomen, ueluti diceretur Iphicolos: nam *ἴφ* potenter signat, unde & Iphicrates quoq; & ab eo Iphicratides, attica calciamenta, quorum in philologica historia cōmeminit Damascius, Iphicli filios tradunt Protefilaum & Podargen. Oues Iphias ab Græcis per *ἐφθμισμὸν* dici inuenias, quæ debiles sint, καὶ ἐκ ἰχυραῖ. Nō praterenda parte hac in sanitatis ratione, Galeni post Hippocratem medicorum principis placita, nostrum iuuantia propositum uel præcipuè: Omnes, inquit, imbecilliores sumus cernendi potestate, si aquilarum, & lyncis acuminibus conferamur. Cōfusaneus quin & hebetiorq; inest auditus nobis, si Melampodi. Pedibus quoq; subsultamus, si Iphiclo. Et manibus ualemus haud multum, si Milo nobis componatur. Quod de Melampode scribit auctor nobilis, obsecro te Lector humanissime, cum Plinio conferas, libro Historiæ naturalis decimo, sic prodeunti: Qui credit ista, & Melampodi profectò aures lambendo, dedisse intellectum auium sermonis dracones, non abnuet.

De Palma scitu digna. Nicolai cur dicantur. Nicolaitæ heretici. Spadix unde. Lunam amatoribus præesse. De palma cerebro, & Tegyra ciuitate. Item palma, & oliua fontibus. Sudæ error, & interpretis Philostrati ac Plutarchi. Pfen quo distinguatur à Balano. Iouis balani. De Phraote pauca, cum enarratione Horatiani loci. Encephalos, encardios, elate, fusterna, sapinus. Palmam Aegyptijs annum indicare. Batis quid. Perirrhacides.

Caput VI.

PAlmam in Syria & Aegypto balanos producere tanta aspectus iucunditate, ac suauitate gustus, proditum est, ut tragemata omnia, bellariaq; præcellere facile tradantur, quauis in Græcia fructus is feratur incoctus, nec uisui proinde satis gratus. Inter Phœnicobalanos autè eximiè præstare, tum magnitudine, tum etiã pulchritudine, quas uocant Nicolaus, obseruatum est, de quibus ex Plinio pauca hæc ascripsimus: Sicciores, inquit, in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipue, quaterni cubitorum longitudinè efficiunt. Sed cur nam dicuntur Nicolai? Quæsitum id quidem diu, sed inuentum in paucis, ni Gramaticorum commenticias, & inde inanes sequi opiniones malumus. Nuper Græcum uersans exemplarium, quod uenabar deniq; sum uisus assequi. Sic enim comperio, fuisse Nicolaum quendam disciplina Peripateticum, patria Damascenum, moribus suauissimis, ac prædulci quadam iucunditate, corpore procero quidem, sed non indecoro, facie paulo pleniore, interlucen- te grato rubore. Bene doctus quoq;: nam historiam polybiblum concinnauit, id est, centum ac triginta quatuor librorum. Quo quum maximè oblectaretur Imperator Augustus, ut scribit Athenæus, eiq; afficeretur plurimum, similitudinis argumèto, balanos magnitudine

Atudine præcipua, & pulchritudine Nicolaos dici instituit. Adijciunt quidam, ex Syria balanos id genus, quibus præcipue oblectaretur Imperator, Romam assidue mitti solitas. Et Xenophon prodit, selectas Dominis balanos fuisse tum pulchritudine admirabili, tum magnitudine, uti aspectu ab electo nil prorsum differrent. Nicolaitæ in sanctis literis, & Canonicis decretis ad præsens nil attinent institutum, quando eo nomine heretici fuere, quorū & Hieronymus commemorat, ab Nicolao, qui fuit cum Stephano Diaconus. Eorum fuit dogma, Vxorū communio. Sed ad diuerticulum. Inest omnino arbori eiusmodi decor non ingratus, quando poetarum princeps puellæ Phæaciæ uenustatē palmæ ramo assimulare sibi Homerus permiserit. Propterea fuere qui ita arbitrentur, in certaminibus sacris varias quidem singillatim coronas dari, uniuersim tamen ex palma solenni quodam more consecrari, una ea de causa. Etiam si ab foliorū æquabili ordine, institutum opinentur alij, ceu certatim coorientur, & quodammodo simul currant quadam cōtentionis imagine, idq; tacito naturæ consensu. Nam & uictoriā Græci inde dici putant *νίκω, πρὸς τὸ μὴ εἶκαμ*, à non cedendo. Alij uerò, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, id est, longioris quæ, sicuti Nicephorum (sic enim uictores dicunt) gloriam addecer esse perpetuā, nec unquam consenescere. Quod de palma uita diximus, Orphicum illud uidetur comprobare, *ῥαυ δ' ἰδὲ ἀκρονόμοισι φοινίκων ἔρονδρι*, animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porro illa *ἐμπυροφυλλον, καὶ ἀάφυλλον*, quæ firmiter, ac perpetuò uirentem folijs signant, huic cōgruere uel maximè. Inter cæteras namq; arbores nullam planè uidemus eadem custodientē folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquit, abijcit, & proinde constanter cognominari *ἀάφυλλον* potest. In rebus porro Atticis adnotatum legimus, Theseum in Delo primum posito certamine, ab sacra palma ramum auulsiſſe, qui & Spadix inde sic dictus. Neque item in hac palmæ mentione illud prætereundum, in Babyloniorum literis compertum, esse palmæ arboris trecentas & sexaginta utilitates. Nec omittenda præscæ uanitatis superstitio, quia sit balanorū nucleus non modici unius: alij enim longior, his mollior, illis durior: quibusdam etiam osseus lunatusq; hunc potissimum quadam religione politum dente contra fascinoſas arbitrabatur pollere. Quum uerò lunatum dicimus, curuatū arcualemq; intelligimus, cuiusmodi in luna à coitu conuulſitur schema. Cur autem ea maximè figura expeteretur, luxuriantis fuerit ocij quærere, ac superstitio nis potius, quàm eruditionis: nisi quod in libro De Iside Plutarchus auctor est, quia solem appetat semper luna, & persequatur: inde argumento eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iside dispensari, Eudoxus scribit: quæ non alia omnino sit, quàm luna. Scribit tamen Pindarus, Ex amantibus solij quidem uiros uota concipere, lunæ autem fœminas. Quod inde Hippolyto apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria significat Theocritus. Rationem aucupantur nonnulli, quoniam amoris furtiuo congrua sit nox: proinde Menander, *ὦ νόξ, σοι γὰρ δὴ πλεον ἀφροδίτης*. Vel quod amoriæ affectioni obnoxia quandoq; fuerit luna, uel quia sicuti amor *διὰ πύργου ἢ δεός*. Inuenio in monumentis, & Plutarchi in primis in Pelopida, fuisse in Bœotia montem cognomento Delum. Nam Stephanus in Tanagra, regionis eiusdem fuisse urbem paruam nomine Delium scribit. Apud montem erat Apollinis templum, post templum duo mirabili suauitate fontes, copia aquarum ac frigiditate insignes: alterum *φοινίκα*, id est palmam uocant: reliquum oleam, sicuti commemorat in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod respexisse Catullum uolunt, eo uersu de Diana sic canentem, *Quam mater propè Deliam Deposuit oliuam*. Quanquam & de arbore posse intelligi, auctor Ouidius est Metamorphoseos sexto. Aduertenda uerò Plutarchi interpretum inscitia ex Pelopidæ uita: Fontium, inquit Plutarchus, alterum palmam, oleam alterum, nunc quoq; nominamus: non quod inter plantas duas peperit dea, sed influenti duplicis meditullio, id est *ῥῶ ῥάθρω*. At interpres: Sed quia fluuium dea peperit, quoniam Græci ferè codices *ῥῶ ῥῶ* præferunt accusandi casu. Sequitur Plutarchus: In propinquo Ptoum est, siue *ῥῶ ῥῶ*, dea conterrita repente uiso apro. Nomen præterijt interpres. Quidam ex eruditioribus, esse in Laconia Tegyrā tradidere falso, ubi natus Apollo sit. Id ut uerè à me dici intelligat studiosi, audiant quid Stephanus: Tegyra, inquit, Bœotia ciuitas, in qua genitum

genitum Apollinem dicunt. Samus autem Delius Apollinis, inquit, natalicia in Lyciam^A referunt aliqui: in Delum alij, aut in Zoosterem terrae Atticae: nonnulli ad Boeotiae Tegyram, unde & Tegyrius Apollo. Sed lectum & illud est. Ephesios Tiberio imperante Romam uenisse, memorantes, non (ut uulgus crederet) Dianam atque Apollinē in Delo genitos: esse apud se Cenchrion amnem, locum Ortygiam, ubi Latonam partu grauidam, & oleae quae tum etiā maneret, adnissam, & didisse numina ea, deorumque monitu sacratum nemus: quin & ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopaouis iram uitauisse. Meminit post alios Strabo *μεωραφουβίων* libro quarto & decimo. Ex ijs porro quae de palmis Syrijs & Aegyptijs attulimus, liquet opinor, cur poetae palmiferas quandoque in Aegypto Thebas nuncupent: curque palmarum fructus Thebaides item Plinio dicantur, & a Papinio Thebaicae, quod illo ex Syluis uersiculo libri quarti sine ad Plotium liquet,

Chartae, Thebaicae uel Caricae uel.

Quoniam uero de palmis agitur, scribit Plinius, in palmarum cacumine medullam haberi dulcem, quam cerebrum uocant, meminit secundo De alimentis Galenus. Et in Praeceptis sanitatis Plutarchus, praedulce quidem id tradens, uerum esse *κεφαλαλγόν*, id est, inducere capitis dolorem. Adnotandus hac parte error Sudaes manifestarius, qui in uerbo *πωρ* ita scribit: Porum hunc de uictus ratione interrogauit Apollonius: at is, Ego (inquit) uini tantum haurio, quantum soli prolibo, captis in uenatione uescuntur caeteri, mihi exerceri satis est, alimenta mihi sunt ex oleribus, & palmarum cerebro, ac fructibus. Haec quidem apud Philostratum leguntur libro secundo: sed non de Poro, ut retulit Sudas, nimis hercle incuriosus, nimisque inscitus: incuriosus quidem, quia de Phraote Indorum rege haec prodit Philostratus: inscitus uero, quoniam per maximam temporum ignorantiam lapsus miser est, quando uixit Apollonius Domitiani tempestate. Porus autem quem fatetur ibidem Sudas cum Alexandro depugnasse, multis seculis antea, sicuti temporum historia praemonstrat apertissime. Sudam fefellit, quod paulo ante fit de Poro apud Philostratum mentio, & parte ista regem Indum nominat, qui cum sit congressus Apollonius, putauit Sudas esse ad Porum ea quoque referenda: quum tamen paulo ante ea quae exscripsit, testetur Philostratus Phraotem illum fuisse, Porum minime. Philostrati interpres reprehensionem non euadit: nam ubi Graece scriptum ita est, *τὰ δὲ ἐμὰ σπία λάχανα, καὶ φοινίκων ἐγκέφαλοι, καὶ κερπὸς τῶν φοινίκων*: id est, Cibus uero meus est olus, & palmarum cerebrum, atque item earundem fructus. Interpres de palmarum cerebro tacuit, puto, quia inusitatum uidebatur dici in palma cerebrum. Etiam si commemorat uel Xenophon *ἀναβάσεως* secundo, ubi ait, Graecos milites Cyro perempto cum quo expeditionem inierant aduersus Artaxerxem, tunc gustasse primum *ἐγκέφαλον τῶν φοινίκων*. Ac plerosque demiratos uoluptatis inusitatam speciem, propriamque. Strabonis interpres libro decimo quinto, palmae *ἐγκέφαλον* pro medulla putauit accipiendum. In ijs uero si cui mordax uideor ac uirulentus, putent eruditi multam dici a nobis disceptandam mox, certandamque. Palmae cerebrum Galenus, encephalon appellauit: encardion Dioscorides. Lectum uero apud Palladium est, Palmarum plantam dici cephalonem: elatem accipit Galenus, palmae praetenerum germen: at fructus integumentum eo nomine intelligere Dioscorides maluit. Scire autem licet, arborum plerumque partes distinguuntur appellationibus. Nam ecce abietis superior portio, susterna dicitur, ab nodorum duritia: inferiorem, sapinum uocant, siue sapineam. Umbriam dici tribum sappineam, auctor T. Liuius est Macedonici belli primo libro: meminit eiusdem quoque tertio. Adnotatum Hori monumentis est, apud Aegyptios explicitam palmam annum indicare, quoniam haec arborum sola per singulos lunae exortus unam producat Bain, ut anni fine duodecim fiant. Quo argumento & Bain praemonstrare mensem praedicant. In Collectaneorum ad agricolationem spectantium libro secundo, adnotatum comperi, castaneas dici *δὸς βαλαύς*: quod & in libro decimo repetitum aduertat: ubi & nucem basilicam dicit auctor, quae nuncupatur *κέρουον*, nucem uero Ponticam, quae *λεπτοκέρουον*: coccymela, quae Damascena: Armeniacon, quod Bericocon. Illud aduertendum quoque, palmae quam marem intelligunt, fructus *λίαν* dicitur, sicut foeminae balanus. Psenas Aristoteles ficarios dicit culices, uelut galbas: sic enim poetae caluos glabrosque nuncupant, quod exposuit Sudas, Sunt & nomenclatura eadem pisces. Porro unde propendent balani

A lani, uocatur *ωάβη*, meminit cum Xenophonte Herodotus, ex spathe arcus sibi nonnullos confecisse prodens. Quod de palmæ cerebro scripsi, confirmatur Eustathij auctoritate, qui ita dici prodit partem in ea arbore excelsiorem, quæ dulcissima sit, proindeq; exempta uescantur indigenæ, quod Athenæi monumenta testatissimum faciunt. Quia uerò de Phraote facta nobis mentio est, dignum perpensione uideri potest, ecquid Phraotem illum significarit Horatius Carminum secundo:

Redditum Cyri folio Phraoten

Dissidens plebi, numero beatorum Eximit uirtus.

Quando illius restitutionem in principatum, abs quo pater fuisset excussus, & uiri prætere singulares animi dotes, frugalitatemq; ac in primis liberalitatem copiosè exequitur Philostratus libro secundo. Verùm discrepant nonnihil tempora, quæ in digitos mittere, nunc minus uacat: iudicabunt uolentes, quando interpretum cura non satis constat sibi, Phraatem Parthorum regem legimus apud T. Liuium libro quinquagesimo nono, cum quo ab Antiocho Syriæ rege sit bellatum, Gracchanis temporibus. Perirrhacidas palmæ ramos dicunt propriè, sed ramum quemlibet accipit in Theriacis Nicander.

Laurus tacita cur: item cur lauro uterentur uaticini. Tibullus explicatur. De puella Daphne, quæ Pasiphæ. Lauri contra uenenum uis. Corydus auis. Laureum baculum gestare quid. Vbi comperta primum laurus: & cur dicta tempis, daphnides, myrta. Turiones quid. Daphnatum. Cap. VII.

Voniã uerò paulo antè poeticas perstrinximus amœnitates, in quibus multiplex interiorq; delitescit rerum scientia, quam sæpe ingenium acre, lectio uaria, iudiciũ excussum emunctumq; promit in literas, quo studiosissimus quisq; accuratius exerceatur, nec concepta semel facilitate, in utranq; aurẽ dormiat, hic illud potissimũ subnotabimus: quid ita laurus tacita sapicula ab poetis nuncupetur: leuicula quidem res, sed non inconcinna. uerùm ne absinthij plus insit huic lucubrationi, quàm decoqui possit, ac confici stomacho paulò inualidiore, ac nunc primũ resumente uires ab incitiæ diuexatione, ut adsit & mellis aliquid, simplaria non reclinabimus quandoq;. Laurum igitur Apollini uaticino Deo sacram, futurorum habere præensionem quandam, creditum uulgò est. Siquidem nil crepitantius uritur, sicuti à Lucretio proditum quoq; nouimus. Sed eo prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici uidetur, uelut Eustathius interpretatur, etenim *δα* intentionis uim habet: *φονῆν* uerò loqui est, ac canere. Igitur euentus rerum ex crepantis modò ueteres aucupabantur: quod nec Porphyrium latuit: nam si crepuisset abundè ac sonantius, haud dubiè portendí felicitatem rebantur. Quod significat illo uersiculo elegiographus nobilis Tibullus:

Laurus ubi bona signa dedit, gaudete coloni.

E diuersò si tacita deflagrasset, inauspicatissimum infelicissimumq; arbitrabantur: quod approbat etiam Propertius:

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Nam & Claudianus, uenturi præsciam laurum dixit: nisi quod opinantur plerique, lauri folia, si noctu puluillo subijciantur, ueritatem somniorum conciliare. Quod non omnino malus auctor Fulgentius non omisit. Scribit Hesiodicæ Theogoniæ interpres, Laurum *φύλαξ* πῶς αὐτῶν γιγνόμενα id est efficacis esse auxiliij in numinum afflatu: propterea in Cassandra Sophocles, *δάφνην φεγγών ὀδόντι περίτο σώμα*. & Lycophron, *δάφνη φάγω φῶς βαζερ ἐκ λαμῶν ὄπα*. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla:

Vera cano, sic usq; sacras innoxia laurus

Vesca, & æternum sit mihi uirginitas.

Ex hoc & Latinus item poeta dixit, Laurumq; momordit. Certè *δάφνη φάγος* dici uaticinantes scimus. Et Aphthonius, diuinationis solum esse laurum testatur. Dionysius item in Panegyricorum ratione, laurum *μωτικόν φυτόν* appellat, id est uaticam arborem: sicuti Eustathius quoque, qui & Apollinis corollam fuisse lauream scribit, quam secum tulerit Chryses in Græcorum exercitum ueniens. Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabulosè, nisi quòd chresmologi & uates futura præcinebant lauro coronati, ut quæ uireat semper, ac sit alexicaca. Vorare autem inde dicti, quoniam

p diuina

diuinationum capturis alerentur ferè. Quibus uerò cogherentur numina uel recedere uel accedere, illis maximè uersibus commonemur, qui appositi à Porphyrio ita fermè Latine sonant:

Soluite ferta, pedes liquidis & spargite lymphis,
 Eqs manu ramum, lauros auferte uirentis,
 Linea sitq; omnis deleta: omnisq; character.

Quod uerò ad laurum etiamnū attinet, scitu dignum illud quoq; Daphnen puellam in arborem hanc deformatam, sicuti Mythicis placet, & cecinit Ouidius, à Spartanis fuisse diuinis cultam honoribus: sed mutato nomine Palisphaen nuncupatam, à qua certissima egerentur oracula, quod in Agide Plutarchus scribit. Credebatur item laurus efficax aduersus uenena. Inde factatum, ut qui se tutum approbare uellet, *δαφνίνω* diceret *φορῶ βακτηρίαν*, id est laureum gesto baculum. Cui ferè cōsimile prouerbium est de corydo aue, nido gramen inferente aduersus animalium noxia, *ὄ κερύδα κοίτη σκολιῆ κίερυπῆ ἀγρωσις*. Creditur & laurus sanitatem conciliare, quo argumento lauri folia incuntibus magistratum, calendis Ianuarijs à populo dabantur cum ischadibus, de quib; suo loco. Neq; enim obturbat facer morbus, aut dæmon, ubi affuerit laurus: sicuti nec fulmen, ubi adlit ficus. Quod ex undecimo est *ἐκλογὴ πρὸς γεωργίας*. ubi & illud comperi: Daphnem, id est laurum, dici palatium: quod quum Latinus acropolim susrueret, inibi compertam laurum ferant. Acropoles uerò nuncupabant ueteres regum *κατασκληώσας*, quod *ὄ τὰς ἀκρας* excitarentur tutelæ causa. Enotatum & id, Apollini sacram uideri arborem, id est soli igneo, quia igne arbor plena sit: qua ratione illam auersant dæmones, & in uaticinijs exuritur. Daphnatum dici genus cinaræ comperi, ubi lauri fructum perforaris, & cinaræ immissum semen ita seueris. Lauri turiones quum legis, summas partes intellige, ac pratene ras: idem in plantis item alijs. Aristophanis interpres: Lauro, inquit, sacerdotes coronabantur, & diuinaculi *ἄς γνώρισμα τῆς τέχνης*: quia esset id artis indicium, ac uelut insigne: Lauri fructus, daphnidas uocant: sicut myrrhines, id est myrti, dicunt myrta. Laura uerò, id est *λαυρὰ*, uicum signat angustum impurumq; & sordentia omnino loca sic nuncupantur. Nam Laureum, hoc est *λαύροον*, in Attica locus erat, metallorum ferax. Diuinatione postremo ex foliorum crepitu, dum urerentur, fuisse ueteribus celebrem, nec idem tacuit Eustathius, sicut ex pilis quoq; quibusdam. Laurum *τεμπύδα* in Alexipharmacis nuncupat Nicander, quoniam in Thessalia comperta fuerit primū,

Leuſtrica monumenta quæ sint. & Leuſtrica puella. Vindicatur à uitio Plutarchi codex.

Leuſtra unæ. Leuca quid. Alphi quid. Leuron. Leuca Gallorum quid. Cap. VIII.

Leuſtrica monumēta, & leuſtricas item puellas in Græca historia legimus quæ doq;. Id cuiusmodi sit, aut quam habet rationem, ne quis fortè sollicitius quærat, opera nostra reuelabitur. Scedasum, id est *Σκίδασιον*, inuenio in libris quendam, qui fortuna pauper Leuſtra habitabat. Vicus is est propè Theſpias in Bœotia. Huic filia aderant duæ Hippo & Miletia. uel (ut alij scribūt) Theano & Euexippe, à quibus nuncupata Leuſtrica monumenta, quæ cauenda Spartanis, præcinuerant oracula. Si quidem puellas ibi sepeliri ex iniuria contigit, quoniam ab iuuenibus Spartanis constuprata, moxq; interemptæ in puteum quendam sunt deiectæ. Aberat tunc Scedasus pater, à quo paulo antè comiter Spartani, rei non bonæ homines perfidiarumq; prudentiores, quàm moderationis, aut fidei hospitalis, excepti hospitio fuerant. Reuersus factum mirabatur. Salua domi erant omnia, filia tantum aberant. Fortè domi alebatur canis. Ea, reuerso domino, subinde cursitabat ab eo ad puteum, à puteo ad dominum, uellcabatq; interim, eratq; planè similis trahenti: suspicatus is quod erat, ad locum pergit, puellarum comperit cadauera, profusus in lachrymas, ac sese afflictiens cognoscit ex uicino, bonos illos hospites pridie uisos domum ingredi. Facinus perpetratum Scedasus coniectat, Spartam confestim petit, querelas apud Ephoros depositurus. Eo quum excidisset & conatu & iudicatu, illis, atq; item regibus, quos etiamnum adierat, nil magnopere intendentibus, per urbis mediâ cursu ferri cœpit, porrectis ad solem manibus, ac percussa tellure *ἀνεκαλιτο πὰς ἐριννύας*, id est, Erinnyas aduocabat, mox ad

Ad filiarum tumulos seipsum confecit. Insequentibus annis, ita ducentibus fatis, in regione eadem Spartana uirtus concidit, Græciæ imperio amisso, Thebanis uictoribus, Pelopida duce ac Epaminonda, ut celeberrimum posteris nomen Leuctrica monumenta dederint. Hæc eo libentius recensui, quoniam in Plutarchi translatione multa subsultant, & deluxata sensum non recipiunt. Nam ut præteream quod pro Scedaso Cedasus modo scribitur, quandoque etiã Scedaphus: illud cuius nam modi est? Exercitationibus, inquit, Spartanis lacelsitis, quum historici sensus sit apud Græcos, prolatas in Spartanos execrationes diras. Meminit historiæ Hieronymus quoque in Iouinianum libro primo. Sed puellas amissæ pudicitie nolentes superuiuere, mutuis concidisse uulneribus scribit. Leuctra uerò ab Leuctro indigena esse nuncupata, scribunt Græci. Leuca autem aliud est, nam eo nomine medicorum scientissimi affectionem intelligunt, qua in album, uel (ut Græcè dicam) ἐπι το λευκότερον, demutatur color, ex uiscido glutinosoque humore pituitoso. Quædam uerò leuca, id est λεύκη, dicitur θεραπευτή, hoc est sanabilis: quædam ἀθεραπευτή, quæ curam non recipit. Internoscitur uerò hoc ἐν τῷ δέρματι παρακρητήσια, id est, cutis perforatione: nam si inde promiserit se sanguis, adhiberi medela potest. Si humor lacteus, inter conclamata recensetur. Sunt in ratione eadem alphi, id est ἀλφοί, nisi quod merfat sese altius leuca, ut inficiantur item pili. Quanquam & alphi χροίζοντες, id est, diu perseuerantes, ima penetrant ipsi quoque, ut hic etiam albescant pili ex pituitoso humore: nam ex melancholico nigrent alphi. Legimus in sincerioribus Herodoti codicibus, apud Persas si ciuicum quis lepra cœperit affici, aut leuca, ad urbem eum minime commeare, nec alijs promisceri: obtingere autem ista, quod is in solem quippiam deliquerit: si uerò in hæc causationes incidat peregrinus, illum ceteri hinc inde extrudunt. Quin & hoc argumento albas columbas nemo non abigit. Leuron, id est λευρόν ξίφος, apud Pindarum in Nemeis, sunt qui ensen interpretantur latum: at præstiterit, obliquum in plage impactione intellexisse. Quod ad leucam spectat, prodit Ammianus Marcellinus, non millenis passibus itinera Gallos metiri, sed leucis. Quantum uerò complectatur leuca, ex uerbis eiusdem alibi dilucet: Ad uallum, inquit, barbaricum quarta signabatur leuca, & decima, id est unum & uiginti milia passuum.

De Essæis, siue Essenis: item de Phariseis, ac Sadducæis. Aurum Iudaicum quod sit. De phylacterijs, & proselytis.

Prophylace. Prophylactica medicina. Philetæris. Iudaicæ immanitatis exemplum. Marci principis dictum in eosdem. Cap. I X.

Iosephus Iudæus, historiarum cōditor, & in eo genere auctoritatis non diluta, immò uerò Græcus planè Lilius, libro decimo octauo Antiquitatum, quas ab mundi exordio repetit, fuisse Iudæis tria genera philosophorū scribit: Essæorum, Sadducæorū, & postremo Phariseorū: sed quos primo loco posui miris effert laudibus, quòd uxoribus, uino, carnibus semper abstinerent, ac ieiunium quotidianum uertissent in naturam. Philo etiam Iudæus in libro quem pro Iudæis concinnauit: Præter ceteros, inquit, quos penè innumerabiles sanctio Moisaica ad bene uiuendum concitauit, Essæi summi omnium, atque maximi sunt, ἀπὸ ὁσιότητος, hoc est à sanctitate, sicuti mihi uidetur, nuncupati: qua ratione flatilè recipit dictio, quorum secta non genere, sed uirtute atque humanitate discernitur. Itaque nemo puer, ne mo adolescens propter ætatis inconstantiam, sed uiri omnes, aut senes sunt, qui nullo corporis morbo, nulla animi perturbatione feruntur: sed hominū soli uera perfruuntur libertate. Nemo propriū aliquid possidet, omnibus in medio positis cōmuniter utunt: habitant simul, & cōueniunt quasi sodales, quumque pro communi utilitate faciant, alia aliorū negocia sunt, quæ impigrè subeuntes peragunt certatim, non frigus, non calorem, non aliquā mutationem aeris formidantes. Quū à laboribus mercedem cœperint, apud questorē deponunt, is omnia diligenter procurat, quibus egēt. Idem Philo in cōmentario, cui titulus est, Omnes studiosos liberos esse, scriptum reliquit: esse quidē dogmatis eius homines supra quatuor milia, qui nec ciuitates colant, uulgi conuersationem animo plurimū obesse, opinati. Qui seruos habeant, odere, tanquam naturæ leges transgressos, quando omnes, uelut mater, eadem genuit natura. Rationalem philosophiam uitæ non necessariam rentur. Naturalem uerò altiorē, quàm ut eam humana consequi ualeat natura

tura. Illam modò portionem consecrantur, quæ de diuinis, & omnium agit creatione. A Morali inuisigilant præcipuè. Triplici regula uitã transigunt, amore in Deum ardentissimo, uirtutis cultu diligentissimo, charitate in proximum feruentissima. Sunt qui Essæorum nomen θεωρητικόν, id est contemplationis studiosum significare putent. Qui mundi sitũ terrarũq; expingere adorti sunt, Essenos in Occidentali Iudææ parte statuunt, ab Essæis (opinor) non diuersos: nam eos sic appellat Hieronymus quoq;. Quos fugitent nocentes usq; quaq;, quiq; orbe toto præter ceteros maximè sint miri, sine fœmina, omni Venere abdicata, sine pecunia, palmarum socij. In diem uerò ex æquo conuenarum turba renascantur, longè frequentantibus, quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctibus agitat, ita per seculorũ millia gens æterna est, in qua nemo nascitur: Tam fœcunda illis, inquit Plinius, aliorũ uitæ pœnitentia est. Porrò inuenimus apud auctores hisce philosophis ita esse libertatis insitam auuiditatem, ut principem unum solumq; fateatur Deum. Argumentum uerò euidens, quod speciem mortis formidolosã ac tetra nullam expauescant, cognatorum negligant supplicia, amicorum interitus faciant non magni, modo ne quenquam, ut dominum cogantur agnoscere. Animas putant immortales, & de æthere subtilissimo commeantes quasi carceribus, ita corporibus implicari: ad quæ tamen, ut Chæremon narrat apud Porphyrium, εὐμνη id est impetu & instinctu naturali trahuntur. A corporibus uerò absolutas, tanquam è longa & proinde graui seruitute, lætitiã perfundi maxima, & ferri sublimes, ultraq; Oceanum degere in locis peramœnis, quæ nec imbribus pulsantur, neq; item niuibus, aut omnino ulla infestentur intemperie, quando ex Oceano suboriens Zephyrus suauissima perflet salubritate. Nihilominus pollutis animis procellosas hyemalesq; destinabant regiones. Ceterum quia abunde multa de Essæorũ institutis uidemur ingessisse, quærat fortè lector curiosus, quid de Pharisæis ex mutis magistris compertum nobis sit. Proinde ut breuissimè, quantum ratio patitur, omnium desideria impleamus: de huiusmodi philosophis hæc ferè obseruauimus. Molliciæ ac delicijs quàm minimum indulgēt. Quod ratio dicitur, id demum persequuntur. Grandiores natu eximiè uenerantur, ut ne uerbo quidem læsos uelint. Facto geri omnia credunt, nihilominus arbitrij liberi potestatem non auferunt. Iudiciũ Dei sentiunt futurum: nam animas astruunt immortales, sed bonas etiam in aliena emigrare corpora, improbas ad supplicia transmitti aterua. Ob hæc ipsorum dogmata populis mirè grati: adeoq; de eorum uirtutibus irroboraui opinio, ut magno studio numerosa multitudo, immò uerò ciuitates ad eos quandoq; confluerint. Pharisæos nuncupatos uolunt de uitæ instituto, ut scribit Hieronymus in libro Hebraicarum traditionum in Genesim: quod à ceteris abiuncti ac sequestrati purissimè cuidam uiuendi rationi, accuratissimæq; se manciparint. Nam Phares ex Hebræorum idiomate ἀφορισμός interpretatur: id ualeat Latine segregatio. Mores eosdē sequebantur καὶ οἱ γραμματεῖς, hoc est qui dicerentur Scribæ. Propriæ illorum uirtutes erant, continentia, uirginitas, ἡσυχία δὲ τῶ σαββάτου, id est, bis in sabbato ieiunium. Pharisæorum placita apostolus Paulus uehementer extulisse uidetur, quum ait, Ἰσραηλῆτις ἔμι, φυλῆς Βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος: Israelites (inquit) sum, ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis: lege autem Pharisæus. Porrò quies soporq; ijs erat super angustis tabulis, aut etiam spinis uel lapidibus ad comprimendas corporis ac sensuum titillationes. Horum tamen proprium fuisse, Chrysostomus scribit, & in Euangelio significat Mattheus, ut decalogum in membranulis scriberent, ligarentq; in fronte, ut religionis intimæ speciem præberent. Eas uerò membranulas Hebræorum uocabulo dici philateria, idem Chrysostomus prodit: quo innuitur legis conseruatio. Meminit etiam Hieronymus. Dicuntur & ariolorum ac excantatorum philateria in Gregorij Iunioris decretis: & philateria facere, legimus in Laodicensi concilio. Prophylacæ uerò in medendi usu nuncupantur præmunitiones aduersus malũ in ingruentẽ, unde est Prophylactica medicinæ pars. Sicut Therapeutice tractat præsentia, quæq; iam se promunt. Philetæris autem planta est spinosior, quã & rhamnum dicunt, superius nomen Lydis frequens, ac Mysis. Sunt qui ex hoc impetam CHRISTO coronam uelint. Phylacteria scribunt alij, ut Græca censeatur dictio. Sadduceos uerò, ut de ijs quoq; aliquid promamus, à loco ita nuncupatos putant. Horum nefaria dogmata inuulgantur hæc, esse mortalem animam, simulq; cum corporibus

interire

A interire. Si quis eorum scitis renitatur amplius, oblueturque, putant id plausibile in primis gloriosumque. Eorum qui in eiusmodi philosophia profecerint, mira paucitas est, discrepant inter se moribus feris, inuicemque sunt, perinde ac in externos, inhumani. Fatum omnifarium negant. Deum extra omnem mali patrationem inspectionemque constitunt: Hæc de Iudæorum sapientibus, quæ uaria suggessit lectio, habui in præsentia, quæ dicere. Poterant & plura, sed propositum institutumque temperamentum fuit tenendum omnino. Cæterum Iudæicæ immanitatis exemplum illustre ex Dione præterisse nequeo. Nam sub Traiani extrema, qui Cyrenem incolebant Iudæi, Andrea duce, Romanos, Græcosque indiscriminatim inuadentes ita excarnificarunt, ut etiam ad mensam producerent, humanis in uiscera ingestis cibis. Nec satis, sanguine adhuc stillantibus intestinis præcingebantur. Cutes pro indumentis erant. Plerosque ab imo ad summum interfecere. Plures bestiis obiecti: alij inter se compugnare, ac digladiari coactis. Ducenta & amplius hominum milia is abstulit furor. Qui & in Aegypto itidem est grassatus, ac Cypro, contrucidatis inibi, Artemione duce, ducentis & quadraginta hominum milibus. Vnde mox legibus sancitum, uti quauis ratione in insulam appulsus Iudæus capite plecteretur. Quum uero Adriano item imperate defecissent, cædibus, fame, morbis, igni desolata est Iudæa omnis. Quoniam uero quæri posse scio, cuiusmodi aurum sit quod in historia quandoque celebratum nouimus, Iudæicum nuncupatum: non grauabimur & hoc obiter explicuisse. Erat autem, quod Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus prouincijs Hierosolymam exportari soleret. Propterea Flaccum Cicero scribit, edicto sanxisse, ne ex Asia exportari liceret: quod laudans etiam num, Barbaræ superstitioni restitisse, summæ ait fuisse seueritatis. Profelytum uero, quum audis in sacra pagina, intellige à gentilitijs ritibus ad diuinam legem tralatam transcriptumque. Dauid: *καὶ πρὸς ἄλλον ἐφόνδυσαν*, id est & profelytum peremere. Hieronymus Aquilam uocat profelytum, ac interpretem contentiosum: meminit in Euangelio Matthæus quoque. Adnotandum uero hoc potissimum loco Marci principis antiqui dictum. Nam Palæstinam quum transiret, Aegyptum petiturus, scætentium Iudæorum (uti Marcellinus inquit) & tumultuantium sæpe tedio percitus, dolenter fertur exclamasse, O Marcomani, O Quadi, O Sarmatæ, tandem alios uobis inertiores comperi. Iudæorum uero cognominis ratio unde proreperit, incognitum sibi fateor Dion. Multa uero, sed uanissime, Tacitus scribit.

Cur noctu sonantius audiantur omnia. Quid palmus. Tyle, thibe, tylas, illas, sigmos, ehytos. Cur uox intro delata melius audiatur, quam ediuerso. Aradus quid. Satyriasis Palmare.

Caput X.

Trepitus omnes nocturno tempore esse manifestiores, ac uocem omnem sonantio rem, non ferè quisquam est adeo impolitus, adeoque hebeti iudicatur, qui non planè intelligat, dictante ratione, aut magistra saltè experiètia percipiat. Cur tamè ita contingat, abditam quandam perobscuramque causam promittit Epicuri schola, dum ab atomis suis reuelli nequit. Eam uero apud Plutarchum in Symplicijs Boethus recenset, docens, rarefcente aere, ac sese latius fundente inter atomos non ferè uacuum comparere. Constipante uero se, atque amplius coeunte, defari perinde atomos quoque extimumque uacuum fieri spaciosum & uelut hians. Id quod noctu obuenire, exploratissimum est, si coniectemus, frigus cogendi arctandique uim habere efficacissimam. E diuerso calorem proferendo expandere ac laxare, argumèto certissimo ex ijs quæ colliquata intuemur, amplius multo sibi loci uendicare, quæ concrescentia compinguntur in angustum. Profusus igitur sonus, si obiectis corporibus occurreret numerosioribus, hebescat prorsum, necesse est, reiectus aut conuulsus tardior euadat. Quod si obiectibus aut paucis aut nullis morantibus exspatietur, pertinet inoffensus auditum. Indicio esse possunt inania uasa, quæ percussa crepant sonantius, præfarcta uero collisa incussa uel quodammodo sonum deuorant. Compari modò & solidissima quæque non ferè sonum ædunt. Quod spiraculis haud ita abundant, per quæ commeet ictus aer. Quales sentimus aurum, & saxa: quæ proinde uocantur & sunt *ἰχνοφωνα* & *δυσσχη*, hoc est uocis prætenuis, & sonantia malè, quod nimia prouenit densantis se corporis soliditate. Aes uero *ὑφωνον* καὶ *λάλον*, id est sonorum garrulumque, quia sit *πολύκωνον*, hoc est, inanitatis multæ. Cæterum sententia hæc malè tibicinibus præfulta: nullis concussa arietibus

bus, leui modo agitata impulsu ruit. Neq; enim recte ad uocis rationem inanitas ad-
 ducitur. Ibi silentij altitudo est, & quies profunda, ubi uacuum est, quod utiq; nec tangi
 nec agitari potest: uocem autem esse nouimus sonantis incussum corporis. Et est aer uo-
 cis ipsius substantia, ac facultas. Putauit Anaxagoras, solis potestate aerē concitari, &
 quodā tremulo uibrari motu, quē *παλμῶν* Græci dicūt. Quamuis est Palmus quoq; ner-
 uorum & cordis, ac ægrotantiū uenarū motus. Nam corporis motus cum exercitio &
 dolore aradus dicitur. Palmare uerbum in Columella, nil ad institutum presens attinet,
 indicat tamen materiam alligare. Palmarem scrobem Palladius palmi amplitudine li-
 quidō intelligit. Palmatus paries, in Quintiliani declamatione dicitur manibus pollu-
 tis contactus insignitusq;. Sed Anaxagoram repeto: Id uerō, inquit, liquere ex minu-
 tie illorū, quæ in lumine uisuntur corpuscula, quæ uocant nonnulli *τύλας*. Nam tylada
 scimus turdorum uocari speciem minutam, quam illada dicunt alij. Est & thibe, apud
 Athenæum libro quarto, argentea: quo nomine intelligunt eruditi, ueluti arculam ua-
 sis reponendis, quæ plurimum erat plexilis. Quum hæc igitur obstrepant, insonentq;
 agitata & propulsa, & sonum eum efficiant quem dicunt *σιγμῶν*, præpediri uocem ob-
 scurariq;, quo minus synceriter liquidoq; ab sensorijs excipiat. Suppetit & ratio alia,
 sed grauior multō & plausibilior. Interdiu agitari omnia proturbariq;. Tunc enim cun-
 cta mouet Iupiter, ut ille ait, *λαῖς ἐπὶ ἔργων ἐγείρω*, populos excitans ad opus. Qui consur-
 gunt, uelut ex palingenesia & regeneratione quadam noua quotidianaq; meditates,
 ut Democritus inquit. Proinde non illepide Ibycus, diluculum appellauit clyto, quod
 eo tempore *κλύειν*, hoc est, audire iam & loqui liceat. Contra uerō noctu euenit, ut in-
 ter quiescant omnia, nec ullo fluctuent motu, sed compressa consopiantur. Propterea
 ictus propulsusq; aer integer sensorium adit, atque ita purius audiēdi perficitur actus.
 Adnexa est huic cognata quodammodo quæstio. Nam usu uenire obseruatum ferē est,
 qui extimi sint, si loquantur, facile ab ijs qui intus agant, audiri. Quod ediuerso non fit.
 Ambiguitatis huius commemorat apud eundem Plutarchum Ammonius, sed ab Ari-
 stotele exsolutā tradit, apud quem ita lectitamus: Vox, inquit, eorum qui oclusi tenen-
 tur, si extrā deferatur, in amplum diffunditur, ac uelut absorpta deuoratur: quæ uerō in-
 trō perducatur, non ita. Siquidem ex amplo corruata in arcum consseptumq; seruat
 cōtineturq;, & ueluti cōualle delata, sensum perspicue attingere animaduertitur. Quod
 de palmo dicebamus paulo antē, scire obiter licet, recentiores Græcorum medicos sta-
 tuisse, genitalis palmon intelligi satyriasm: quod malum, Galeno in Diffinitionum cō-
 mentario tradente obtingit, mutone arrecto intentoq;, nec nō particulis adiacentibus,
 cum seminis quandoq; uoluptaria profusione, quandoq; uerō & mentis consternatio-
 ne, ac distentione neruorum.

*Iulæ uoces in Lactantio que sint. Iulos quid, & uolos, ule: epuletica, & iulides. Hycca quid, & melos. Melici poe-
 te. Item qui harmonici & qui canonici: canon, ac canonium. Stathmides. Conuentuum species aliquot.*

*Antlete qui: item himonia, himeum, tenellus, niglaros. Tributorum genera, collecta
 tales, indictio, oblatio. Tenerus. Tenericus campus. Ismenium*

manicum. Cap. XI.

Vando uerō de uocibus agitur, ecce succurrit mihi Lactantij carmē, Phœ-
 nicis argumento, non utiq; inamœnum, sed quod scriptoris eius genuinā
 sapiat facundiam, ingenijq; præferat facilitatem haud aspernabilem. In eo
 Iulæas uoces, ut præsuauces ac prædulces nominari obseruauimus: sed cur
 ita, non ferē perspicuum puto: nisi quod ad Simonidē cognomēto Meli-
 cū ex carminis iucunditate, ut Sudas arbitratur, referri posse nō inficiabitur, qui hoc ge-
 nus scitamentis aures habeat pertritas, cuiq; non sit cornea fibra. Siquidē fuit Iulis inlu-
 le Cee oppidū, in quo Simonides feratur natus. Quod ex Strabone didicimus, & antea
 cecinerat Theocritus. Sed coactū nimis ac uiolentū forsā rebitur id, cuius item auris
 acriori lota aceto sit. Magisq; multō arrisurum putabit, quod scribit Apollodorus: Can-
 tilenam in luctibus celebrem dici Lalemon, in hymnis uerō Iulon. Quæ de hominibus
 sic nominatē comperiantur: sicuti à messoribus usurpabatur Lytierfas. Habitaui autem
 Celanas Phrygiæ Lytierfas, Midē quidem filius, sed nothus, ex quo ut messor præstās
 celebres in Phrygia: meminit Theocritus, & exposuit interpretes. Sed nec præterijt Pol-
 lux

Alux, qui & iulon itē recognoscit. In libro De Paganibus auctor est Samus Delius, hordei manipulos per se solos ἀμύλας nuncupari, congestos autem ex alijs compluribus ulos dici & iulos: Cererem quoque nūc quidem uocari Chloen, nunc autem Iulo, id est, ἰουλά. Proinde ex Cereris inuentis, & fructus ipsos, & in deam concinnatos hymnos, ulos appellant, & iulos. Sunt qui lanas tractantiū esse cantilenam putent. Vle obiter, id est, ἔλν, cicatrix est: unde epulotica & sinulotica medicamenta, quīs induci cicatrix ualet. Iulos etiam Proserpinae congruere arbitrantur. Nam iulides, apud Oppianum primo ἀλιευτικῶν, inter pisces recensentur saxatiles. Meminit in libro De piscibus Dorion, ut scribit Athenęus. Iulos uerò etiam dicunt intestina terræ. Sunt qui iulidas item hyccas opinentur dici, unde & Siciliae ciuitas nomen sit mutuata, quòd illuc delati primūm, id piscium genus foetū compererint. Lycophronis interpres iulon uermem, dicit πολύπουω, qui parietibus arrepat: ex quo naues iulopezas nuncupari Lycophron, ex remorum similitudine, qui nauium uidentur pedes. Iulon item myriopoda dicunt. Sunt qui scolopendras esse iulos coniectent. Intestina uerò terræ, id est τὰ φιλγῆς ἔντερα, sic nuncupantur, inquit Theon: quoniam longitudinis ratione intestinorum imaginem preferant, & quia in terræ uisuntur profunditate. Hinc in Prognosticis Aratus:

Καὶ πλαζόμενοι σκώληκες

κῆνοι, οὓς καλεῖουσι μελαίνης ἔντερα γαίης.

Cæterum quia in cantilenas uolentes incidimus, subnectamus aliqua, quæ uoluptati sit legisse, & usui meminisse: Melos quod præcipue usurpatur in musica, proprie quidem apud Græcos membrum corporis indicet. Sicuti uerò numerosa in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersoq; perfungantur munere, nihilominus ad unum tantum opus cooriuntur, unumq; habent finem, ueluti scopum: ita etiam ex uocum diuersitate qui consurgit concentus, melos uocatur. Quod in libro De musica Plutarchus scribit. Latini modulum appellant. Et hinc dici melicos poetas, auguror, quos Therapeuticos primo lyricos ferè Galenus intelligit. Id eo libentius adnotatū, quod etiam doctissimi melicos, & melopæos, aut melocertas esse poetas quosdam, ex Cicerone De optimo genere dicendi, pronunciaſſe satis superq; habent. Aut certè melos uocare in musica ideo institutum, quia μέλι Græcè signat curæ esse, ceu nil musica antiquius homini esse debeat, nilq; quod curet impensius. Nos uerò etiamnum suo loco de musica commentaturi plura sumus. Interim adiciamus pleraq; non indicta quidē, sed quæ in paucorum peruenere scientiā, ut prætereantur quæ Gellius scribit. Musicæ studiosos aut harmonicos dicimus, aut canonicos. Harmonicos nuncupamus eos, qui auribus contribuunt auctoritatis plus, quàm rationi: eiusmodi fuisse Aristoxeni consecratos nouimus. Canonicos autem, qui rationis persequuntur examē: sicuti ab Pythagoreis factitatum palam est, quos tamē genere nec ab harmonicis abduxeris. Canonium uerò obiter esse uidetur sacris uiris destinatus locus, ac canonicè uiuentib. Sed in nauibus quæ cataphractæ uocantur, & catastromata habent, id est, pauimenta superiora, uel tabulata, ligna quibus tabulæ incumbunt, canonica nuncupantur, & σαθμίδες. Asconius Pedianus, tributorum genera facit tria: canonem, ut in portorijs & uetigalibus: oblationem, ut in uini distractione: indictionē, quæ uulgò dicitur talea, Latine item collatio, seu collecta: ut apud Ciceronem libro secundo De oratore. Taleam nummariam sunt qui ex T. Liiij octauo libro clarigationem appellari putent. Erant & canones chronici, in quibus temporum ratio tractabatur. Apud Spartianum in Seuero ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita consuluit, ut excedēs ipse uita septem annorū canonem relinqueret. In Heliogabalo, canon dicitur fructuaris pro alimentis in tot annos paratis. Omnino uidetur canon, id frumentum quod in usum cedit annuum, uel quod annis confertur singulis, unde Aegyptius canon in historijs. Ptolemæi instituta mediam quandam rationem insecuta sunt. Tantum enim sensorio attribuit, quantum Aristoxeni: rursumq; rationi, quantum Pythagorei. Etenim tū demum enasci iudicium putat sincerum ueraxq;, ubi sensus & ratio conspiratu nituntur consono. Quod ipsum & in astronomia comprobauit, quum rationis libra ab oculis non abit diuersa. Ut uerò ad melos redeam, unde digressus in ista sum, inuenio apud auctorum opinatissimos, himæum nuncupari melos solitum, quod concinerent ἀτλη

ταί, id est aquarum haustores. Himonia uero aliud est. nam sic funiculum dicunt, quo ex puteo attollitur aqua: unde festiuus ἡμωνιάμ dicitur, pro μακρὰ χέλιμ, id est temporis non parum in excernendo absumere. Himaxi uero meminit Callimachus:

αἶδλα καὶ πρὸς τὴν ἀνὴρ ὑδατῆος ἡμῶν.

Concinit iam & haustor aquae aliquis himæum. Tenellum uero, id est τένελλομ, Aristophanis interpres nunc lyrae harmoniam accipit, nunc pulsatiunculam, id est κερμάτιομ, quae in uictoria æderetur, Omnino uidetur ab sono conformata uox. Eleganter uero Aristophanes:

ἀλλ' εἰ μὴ τοὶ γενικῆς τῆ βοῆ, τένελλομ ἄ.

Si utiq; exuperas uoce, tenellus es: id est maximus musicus: aut nicephorus, hoc est uictoriae compos. Erat & niglaros, musicum melos exhortationibus aptum. Tenerum uero Melia, Oceani filia, & Apolline, natum fuisse uatem ferunt, qui apud Ismenium uaticinaretur, ubi & manteum fuerit, quod Ismenium appellarunt. Sed & Thebis campus uidebatur Tenericus. Epilenium melos in Ptolomæi pompa à satyris ad tibiam decantatum, Bacchium intelligo.

Prouerbij origo quod est, Habitus monachum non perficit. Hieronymi locus. De Iside multa. Quae lino stolia. Sacerdotum munia. Item pauca de Osiride, Tiphone, Anubi. Acephali sacerdotes qui. Lini ratio, ite salis.

De apide pauca. Vitis unde nata Ebrietatis detestatio. Sphinx cur apponeretur templis.

Pisces apud Aegyptios signare odium. Maris detestatio apud Aegyptios.

Nephtys, Sotis, astromyos. Nonnus quid. Albarum uestium

luxuria. Archimandrita, archigerontes, synodite.

Cap. XII.

Ertritum exculcatumq; Rhodiginis meis, etiã pulla. o circulo prouerbiũ est. Habitu monachũ nõ perficit. Id quo uideri grauius possit, sibiq; in eo municipes nostri applaudant: uetus est, & quidem ex Græcis corruatũ fontibus: cuius rei auctor mihi Plutarchus est: eius uerba subieci, ὅτι γὰρ φιλοσόφους πωγωνόφοροι καὶ τριφωνοφοροὶ ποιοῦσι, οὐτε ἰσλακοὺς αἰ λινολία. id est, Nõ, inquit, philosophũ facit promissior barba, nec uestis pertrita: nõ ite isiacos lino stolia, id est amictus linei. Faciunt ad hæc Gellij uerba ex Noctibus Atticis, ut prætere am quod in canonicis Decretis relatum scio, distinctione quadragesimaprima: Non cathedra sacerdotem facit, sed cathedram sacerdos: nec locus hominẽ sanctificat, sed locum homo. Video inquit Herodes, barbã & pallium, philosophum necdum uideo. Veluti mores & scientia genuinum, non insititium, non fucatũ philosophũ ostentent. Id tamen quantumuis sanctum prioribus nomen, & uenerationis summã, pleriq; homines erratici, & æruscatores, ac nulli rei, tantum nõ incolæ sordentiũ sæpe ganearum magna sibi doctissimi cuiusq; indignatione, arroganter uendicare sunt ausi. Id ipsum & de Isiacis astruendum, quando moribus integer ac castus, sanctus, uirtutis exemplum singulare, Isiacus demũ uerus censeri debeat: quicq; diuinæ ueritatis anxius sit scrutator, atque ei deniq; rei philosophando tempora impertiat. Id quod de ipsius cõprobat nomẽ ex priscorũ theologia, quã in primis σοφῶν καὶ φιλοσοφῶν οὐσαμ intelligunt, id est sapientem & philosophum, nominis argumento, quod ab Græca origine inclinatum scientiæ noticiam significare aiunt: unde & sacrariũ eiusdẽ, ἰσαομ nuncupeẽ, quod uideamur ἁσόμενοι τὸ ὄμ, ἀν μετὰ λόγον καὶ ὁσίως εἰς τὰ ἱερὰ παρὲλθωμεν φηθεẽ: id est cognitionem cõsecuturi eius quod est, si cum sanctitate ac ratione sacra deã adierimus. Proinde narrant. Promethei filiam, alij uero Mercurij: quorum alter sapientiam monstrat & prouidentiam, Mercurium uero grammatices ac musices statuunt repertorem. Quamobrẽ Hermopolitæ Isin probant musis priorem, ut quæ diuina hieraphoris ueris ac hierostolis legitimis præmonstret: hi uero sunt, qui sacram diuinorũ rationem ab omni expurgati superstitione, ac nimia uacantiq; sedulitate, in anima gestitant, perinde ac in capsula quadam. Quod sanẽ felicitatis summã quodammodo uideri potest. Nam qui recte sincereq; sapiunt, bona quidem cuncta à Deo deposcunt sibi: sed in primis, quantum capax est humana ratio, ueritatis diuinæ cognitionẽ, qua maius nil capere homo potest, nec Deus sua præcellenti bonitate impertiri. Neq; enim argẽto aut auro Deus esse opulentus creditur, nec tonitruis aut fulminibus præpotens, sed scientia & prudentia quod ipsum egregie significauit illis uersibus Homerus,

ἢ μᾶλλον ἀμφοτέρωσιν ὁμῶν γένος, ἢ δι' ἑαυτῶν,
 ἀλλὰ ζεὺς πρότερος γεγὼνα, καὶ πλείονα ἦδ' αἰῶνα.
 Verè unum utriusq; genus, & patria una,
 Sed Iupiter natu grandior erat, ac norat plura.

Propterea elaborandum sacerdoti præcipuè, ut tanquam pestem, ignorantiam abijciat. Siquidem ait apostolus Paulus: Qui ignorat, ignorabitur: præsertim intelligere si neglexerit, ut bene ageret. Proinde in Questionum libro Augustinus: Non omnis qui ignorat, ab pœna immunis est. Sacerdos utriusq; sal terræ dicitur, & mundi lumen. Hinc Malachias: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Hinc ab docendi ac nunciandi proprietate sacerdotes etiamnum angelos dici, in Cœlesti hierarchia comprobatur Areopagita Dionysius. Certè ita propemodum censeo, cognitione sequestrata, & abiuncta rerum scientia, immortalitatē non rectè uitam dici, sed esse uerius tempus quoddam. Scitum est illud Hieronymi super Malachiam: Sacerdotē indoctum esse cæcum animal. Et Typhona Isis inimicum, quem esse alium opinamur, quàm stupidam imperitamq; multitudinem, errore deuiam, quæ conuellat, lancinet obscuretq; sacram rationem: quam congregat Isis, componat, contribuatq; rectè initiatis, & latriam deo summam uitæ castitate, mentis affectu puro, abstinentia uoluptatum omnium exhibentibus: horum namq; finis omnium, intelligibilis primæ cognitionis. Equidem sacerdotis officium ac uirtus est, sapientia quædam pietate feruens, & pietas sapientia collucēs. Verùm illud Hieronymi quoniam transeamus piaculo: Monachi, inquit, uirtus prima est, hominum contemnerè iudicia, & Apostoli semper recordari: Si adhuc hominibus placere uellem, CHRISTI non essem seruus. Nec diuersum est illud Dominicum ad prophetas, quo se posuisse astruit eorum faciem uelut urbem æneam, & adamantinum lapidem, ac ferream columnam, ne populi expauescerent iniurias, sed subsannatium impudentiam frontis rigore contererent. Quoniam uerò Isiacorum ritus attingimus, & si alibi scito futuram nobis de hac ipsa re mentionem, prosequamur tamen interim, quæ ex Græcis auctoribus sese nobis ostentant, uelut cella quadam proma: neq; enim aliud censerè debet gentis eius doctrina: ita est omnifariam copiosa, & tanquàm quoddam bonorum mare. Quod igitur capillitio denudetur caput ab Isiacis, & totū corpus deniq; eam pleriq; arbitrantur rationem, quòd is esset lugentium mos. Ferre autem lineas uestes, coloris eius ratione, quem florens linum emittit, æthereæ, ac gratæ pulchritudini mundum continentī persimilem. Ceterum ea uerior causa: Purum, inquit Plato, impuro attingere nefas, at ciborum superfluitas nulla pura sinceraq; est: lanas autem, uillos, ungues, esse pullulareq; ex superfluitatibus quis non nouit: Proinde nonne ridiculum foret, tondentes refecantesq; ac leuigantes quodammodo corporis proprij partes uniuersas, aliena circūponere, ferreq; superfluitatū (ut sic dicam) germina: quum sint itidem impura, & proinde diuinis inepta: Quod adeò uerū est, ut Hesiodus, quum ita cecinit,

Μὴ δ' ἀπὸ πρυτὸζοιο θεῶν γὰρ λατὶ δαλεῖν,
 Αὐτὸν ἀπὸ χλωροῦ τὰ μνην αἰθωνι σιδήρω:

Non ab manu ramorum quinque in deorum cœna celebrari
 Aridum ab uiridi refecare splendido ferro:

non ferè aliud præcepti obscuritate uideatur insinuare, quàm repurgatos ab ijs sacra festaq; adire oportere, nec inter sacrificia ritusq; solennes redundantia defecare. In nostra quin etiam religione Apostolo præcipiente, ut est in canonicis proditum Decretis, comam nutrire prohibentur clerici, caputq; in sphaeræ modum radere coguntur, id ipsum Gregorio item sanciente, ut sic fastigij præeminentis coronam quoq; præferant: quo forsitan argumento apud Tarsum Herculis sacerdos Stephanephoros dicebatur, dignitate præsigni, qua honestatus à ciuibus Lysias philosophus tyrannidē arripuit, ueste proxima animum indicante, quam fuisse purpuream μεσόλευκον, id est, albo distinctam, scimus. Linum autem diuinæ rei maximè idoneum inde iudicatur, primum quod ex immortalī, ut ueteres loquebatur, terra prodit. Fructum quoq; esui non ineptum edere uidetur. Vestem autem puram omnino præbet, & frugī, nec gestanti onerosam, ac tempori cuiuslibet peraccommodam, nec φθεροποιδόν, id est, pediculos producentem. Adeò uerò superfluitatum omnium naturam abhorrebant, ut non solum pluribus leguminibus absti-

abstinerent, sed nec ouillas aut suillas esitarent carnes, quòd multũ ex ijs fiat superfluen-^A
tis materia. Quin sanctimoniam item ratione salem cibis non adhibebant, causis quidem
pluribus, sed illa præcipua, quod cibi potusq; copiosioris appetentiam facit. Nam quod
dicitur Aristagoras, salem ab illis censerì non purum, quod pleraq; animalium interce-
pta dum denset concrevitue immoriantur, fatuum omnino est, ac relatu indignũ. Illud
certè memorabile est, ac ubiq; sapius recinendũ: Apidi nãq; suo ex puteo peculiari sug-
gerunt potũ: etenim Nili aqua prorsum putant abstinentũ, ut quidam censerent, ob croco-
dilos, aut uerius quod pinguefacit aquæ id genus, inducitq; πολυσαρκίαν, hoc est carnis
copiam uberiorẽ. Apim uerò ita se habere, prorsum cauent, immò uerò & seipsos. Sed
expedita omnino agiliaq; corpora circumponere animæ student, ne præualete quod
morti obnoxium est, diuinum comprimatur, & molesto nimisq; inutili exteratur pon-
dere. Scitum quippe Græcanicum est illud, quod in nostrum si transferatur sonum, ad-
dubitat Hieronymus, an æquè resonet, Pinguis uenter non gignit mentẽ tenuem. Græ-
cè autem sic: παγία γαστήρ λεπτόν δ' ἔκτετα νόον. Vno utuntur quidem, sed præparcè. Tame-
si in Heliopoli rei diuinę incumbentes templo nequaquam inferunt uinum, ceu dede-
ceat interdũ bibere, domino ac rege inspectante. Omnino sæpe abstemios agunt, &
philosophantes de diuinis, aut docent aut discunt. Reges si sacerdotio fungerentur, bi-
bebant quidem ad præscriptum sacrarum literarum. A' Psammeticho tamen id agere or-
si sunt: prius enim abstinebant, neque prolibabant, ut gratum Deo, sed ut cruorem eo-
rum qui bellare cum dñs affectassent: quibus concidentibus, ac telluri immixtis, uitem
enatam opinantur. Proindeq; ebrietatẽ, amentiam insaniamq; parare, ut progenitorum
sanguine imbutis. Et hæc quidem ab sacerdotibus iactari, auctor Eudoxus est in secun-
da Periodi. A' nostro autem auctore ita proditũ est, quod si absq; uino ardeo adolescen-
tia, inflammor calore sanguinis, & succulento ualidoq; sum corpore, libèter carebo po-
culo, in quo suspicio ueneni est. Veteres porrò delicatiorẽ mollioremq; uictum ita de-
testatos memorant, ut proditum sit, apud Thebas in templo fuisse surrectam columnã,
qua execrationes scalpæ continerentur aduersus regem Menin, qui molliciẽ luxumq;
inuexisset primus. Adnotandum hic illud Hieronymi in Iouinianum: De ciborum, in-^B
quit, sibi placent abstinentia, quasi non & superstitiõ gentilium costum Matris deũm
obseruet, & Isidis. Qua tamen id parte, haud dissimulandum arbitror mihi, locum insi-
gniter interpellatũ uideri, primũ orationis structura: cur enim dicatur Matris deũm
costum, uel Isidis: si eum in cibis aspernantur dearum sacris mancipati? Porrò nec conue-
nit, si sacrum intelligas. Quid enim Aegyptijs cum costo? In Ponto & Phrygia quidem
uermes albos & obesos, qui nigello capite sunt, & nascuntur in lignorum carie, pro ma-
gnis redditibus paterfamilias exigit. At, inquit mox Hieronymus, Coge Syros, Aphros,
Arabas, ut uermes Ponticos glutiant, ita eos despicient, ut muscas, millepedes & lacer-
tos. Quod si ad Isiacos Romanæ urbis referendum putes, quoquò te torqueas, frigebit
excellenter. Alicubi scriptum comperias Costum, non Cosum. Mendo non caret hoc
quoque, sed ad uerum gradus est: nam subolet, a Hieronymo Græcè scriptum ἀγυσον,
id est ciborum abstinentiam, uelut ieiunium, ubi nil uel parum prægustes, ac uilius. Ex-
tat uerbum apud Pollucem, exponitur ab Suda. Cybeleios uerò & Isiacos luctus ratio-
ne cibis abstinuissè propter Atym & Osirim amissos, euident coniectatiõ ex Augustini
libro sexto Cuitatis diuinæ, & Lactantio libro primo. Quod igitur desiderio concupi-
tæ rei factitarunt deæ, imitabantur sacerdotes, aut quisquis sacra coleret. Proinde dici-
tur rectè Ageuston Matris deũm & Isidis. Ieiunia in ueteri religione seruata, in libro de
Osiride ac Iside Plutarchus docet, ac in deorum natura Phurnutus. Idem porrò & mox
error irroboraui, quum sic scribit Hieronymus: Quomodo autem uirginitati ueræ
non præiudicat imitatio uirginum diaboli, ita nec ueris ieiunijs costum Isidis & Cybe-
les, & quorundam ciborum in æternum abstinentia, etiam si costum hic quoque reposi-
tum in nonnullis comperias. Scitu uerò dignum illud est: Ante Aegyptiorum templa
sphingem astitui solitam: quo argumento indicarent, theologiam ipsorum sapienti-
am obscuriorem, fabulisq; ita sæpe conuelatam, ut ueritatis uestigia uix interlucere-
nt. In Sai Pallados erat templum, quam Isin etiam arbitrantur, eiusmodi præscriptiõne:
γὰρ ἡμὶ παρὰ τὸ γεγονός, καὶ ὄν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον ὀδύς παθόντος ἀπικάλυψεν.

A Ego sum omne quod fuit, est, erit: meum peplum mortalis reuelauit nemo. Sunt tamen qui alia ratione sensum in ijs promant allegoricum. Nam Osirin non alium esse opinantur, quam Nilum, qui Ildi coniungatur, id est terræ. Typhona interpretantur mare, in quod illapsus cōuellatur Nilus, ac pereat: propterea sacerdotes detestari mare, quod & Typhonis uocant spumam. Nec nauticos affatu dignos censent, quia mari utantur, & inde uictitent. Pisces indidem auersantur, quumq; significare odium uolunt, piscem appingunt. Inueni item, qui mundi partem infra terram, incognitam nobis Nephthyn uocent: supernam uerò manifestamq; Ilin. Qui autem in meditullio utriusq; orizon est, dicitur Anubis: quem canina facie deformat, ex animalis natura, quod interdum noctuq; oculis utatur æquè. Hanc uerò apud Aegyptios Anubin habere uim, quam apud Græcos Hecate habet, terrestrium pariter & cœli particeps credita. Sunt tamē quibus Anubin dici tempus placeat. Videtur pleriq; Ilis eadem, quæ apud Græcos Io, quam Telegono nuptam, quum in Aegyptum perrexisset, Epaphum genuisse fabulantur. Scribit Horus, Ilin Aegyptiacè dici Sothin, quæ Græcis uocetur Astromyon. Esse uerò stellam quæ cæteris dominetur, nunc plenior exoriens, nunc defectior, quādoq; splēdida, quādoq; minus. Habuit Ilis Romæ item templum, quod solum in urbe Aegyptius sacerdos purum se reperisse dicebat, quum Plotino suasisset, illuc secum accederet, familiarem sibi dæmonem eo aduocante confestim inspecturus. Cui quum esset obsecutus facile Plotinus, quumq; in aspectum dæmon accerseretur, pro dæmone accessit deus: quo factum est, ut exclamaret Aegyptius, Beatum esse Plotinum, qui haberet pro dæmone Deum. Scribit tamen uigesimo Antiquitatum libro Iosephus: Ildis phanum solo æquatum ab Tiberio principe, patibulo sacerdotibus suffixis, quod eorum opera Paulinam forma exquisitissima, ab adolescente constupratam comperisset, sub specie accedentis per tenebras numinis. Scribunt Græci, ex destinato per Ilim iurantes morbis solitos conflictari: quod Philemon indicat, & significauit Iuuenalis. Quod ad sacerdotalem attinet integritatem, in nostris comperi auctoribus, id est, Christianis, Acephalos nuncupari sacerdotes, qui sub nullius episcopi disciplina uel prouidentia gubernentur, uelut sine capite intelligi debeant, sicuti prisca sanxit consuetudo. Sunt inter hæreticos Acephalitæ, item nuncupati, quod eorum auctor lateat, nec unde proreperint sciatur magnopere. Apud Aegyptios Acephali homines obambulantes expicti, rem quæ fieri nequeat indicare traduntur. Acephalorum fit hæreticorum mentio. Codice de hæreticis & Manichæis, lege Idem est. Nec id omittendum ex Thucydide obseruatum, moris fuisse Argiuis, uti ab sacerdotibus tempora supputarent, unde est hystorici illud, ἐπι γουσίδος, id est, Chrysidis tempore: fuit enim apud Argos Chrysis sacerdos. Scitu dignum quoque, Apud Aegyptios, sanctimonia præsignes monachos dici Nonnos: monachas uerò & uirgines, Nonnas. Meminit uocabuli Hieronymus: Castæ, inquit, uocantur & nonnæ. Ex eodem Hieronymo in Iouinianum primo palam fit, luxuriæ datum olim monachis, si uestibus uterentur albis, quod ea res lautitiam resiperet, ac triumphalem superbiam. Archimandritæ codicis primo, sacrorum monasteriorum esse uidentur sacerdotibus præpositi, uti abbates. Legimus Archigerontas quoq; titulo De episcopali audientia, quin & Synoditæ mox nominantur.

Super Demosthene adnotata quæpiam non ingrata. Quid ad aquam scribere. Quid Batalus. Corrigitur error interpretis Plutarchi. De Calauria insula. Item Ouidij locus. Batus piscis. Bation, nitarion, batyle, batylos, bater, batia, apobatos. Fracti qui intelligantur. Embates, embata.

Caput XIII.

Demosthenem, proditum memoriæ est, quum magnitudinem, uim atq; splēdo rem Demosthenis in dicēdo satis mirari non posset, solum ex oratoribus dixisse, animatas planē, nō malleo cufas, id est σφουγγάρους, orationes exhibuisse: quanquā non me fallit, M. Tullii quodam loco ita sibi scribere permisisse: Vsq; eo, inquit, difficiles ac morosi sumus, ut nobis nō satisfaciat ipse Demosthenes: qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen nō semper implet aures meas: ita sunt auidæ, & capaces, & semper aliquid immensum, aliquid infinitum desiderant. Sed alibi tamen sui testimonio amplissimè Demosthenem subleuat Cicero idem, ubi ait: Nemo est orator, qui Demosthenis similem se esse nolit.

Quin

Quin propter hunc unum Athenas item magis Atticas putat. Sed enim quàm incredi-
 bile studium, quàm inenarrabilem propè laborem adhibuerit, ut superatis naturæ impe-
 dimentis, id teneret eloquentiæ culmen, quod est cumulatissimè cōsecutus, quis adeò à
 Musis longiore disclusus interuallo, quem lateat & Maximus certè Valerius, alterum ab
 natura Demosthenem, alterum ab industria factum prodidit. Ab eius porrò immensa
 atque incomparabili ad dicendum cura adagium effingit nobile, nulla non hora identi-
 dem ingerendum inculcandumq; rhetoricis nescio quibus potest: de ijs, qui non citra
 puluerem, quæ sint habitura genium, & teretibus omnino auribus futura non incita,
 nec putida, peruigilant, Ad aquam scribunt: quando tantus mox futurus orator, non uti
 que uino madēs luculentissimas orationes ex fœcundissimo pectore prompsisset. Quod
 de Aeschilo mordaciter retulit Callisthenes, quem ubi uino satis incaluisse, ac se largius
 bibendo excitasset, tragœdias eo calore concinnare solitum, scribit. Igitur urbanus in
 hanc Demosthenis hydroposiam luisse Demadem ferunt, sicuti Lucianus auctor est:
 Cæteri quidem, inquit, ad aquam dicunt, *Δημοσθένης δὲ πρὸς ὕδατος γράφα*, Demosthenes
 autem ad aquam scribit. Nam Pytheas nimiam oratoris diligentiam præmonstraturus,
 τὸ κρότου τὴν Δημοσθένειον λόγων ἀπόζευξεν τὴν νυκτερινὴν λύχνον pronunciauit, id est Demostheni-
 cæ orationis sonum lucernam resipere nocturnam. Denique uis in Demosthene pecu-
 liari insigniq; modo celeberrima, sicuti in Isocrate suauitas, subtilitas in Lysia, in Hyper-
 de acumen, ionitus in Aeschine, in Platone copia. Scribit tamen Libanius, Demosthe-
 nis inimicos in illius molliciem cauillatos, Batalum appellare eum consueuisse: cuius rei
 ipse quoque mentionem faciat in Oratione contra Aeschinem, siue pro Ctesiphonte.
 Nam & in prælio apud Chæroneam, quo accisæ Atheniensium res sunt, fuga sibi salu-
 tem quæsiuit. Quod quum ab inimicis illi acriter & contentè obiectaretur, ita causam fo-
 uebat propriam, ut diceret, *αὐτὸς δὲ φεύγων, ἢ πάλιν μαχέσεται*: significans, eum qui mandas-
 set fugæ præsidium, posse denuò in pugnam cooriri. Batalus dicebatur apud Atticos pu-
 dendorum pars. Sic enim Plutarchus scribit: *Δοκῆ δὲ ἢ τὴν ἐν περιπέτρῳ τὴν λεχθῆναι τὸ σῶμα
 τὸ μωρίων παρὰ τοῖς ἀπῆμοις τότε καλεῖσθαι βάταλον*. id est: Videtur autem dici Batalus a-
 pud Atticos corporis portio, quæ honestè satis nequit enunciari. Sunt qui tibicinis infra-
 cti nomen esse Batalum putent, uel poetæ, qui lasciuia & uinolenta carmine sit comple-
 xus. Cæterùm hic obiter Lector studiosus monendus est, ubi Plutarchus scribit, *ὡδὲ βῆ
 πάλῃ ἀλλήτως τὴν καταγύτων*: id est, Erat Batalus tibicen infractorum: quosdam ad cor-
 pus referre, quod Plutarchi interpres uidetur sensisse: cuius uerba prætexuimus, tanquã
 is fuerit corpore distorto: quod neutiquã uerum est. nam, auctore Libanio, ad mores &
 cantus & habitum tibicinis Batali pertinet uerbum id *καταγύτων*, id est, infractorum:
 nam subintelligendum est, cantuum: quoniam etiam Latinè, fracti dicuntur fluxi, mol-
 les & effœminati: ut apud Quintilianū libro quinto: ut fortasse corpus uulsum, fractum
 incessum, uestem muliebrem dixerit aliquis, mollis, & parum uiri signa. Libanij uerba
 sunt hæc: *ἰσθρηταὶ γάρ τινα βάταλον ἐφέσιον ἀλλήτων γένεσι, ὅς πρῶτον ὑποδύμασι γυναικίους
 ἐπὶ Περικλέους ἐχέσαστο, καὶ μέλει καταγύσει, καὶ ὅπως τὴν τέχνην ἐμάλαξεν, ἀπὸ τῶν δὲ ὁδῶν ἐκ-
 λύττες καὶ ἀνάδραες βάταλος ἐκάλουον*. id est: Narratur fuisse Batalum quendam Ephesium ti-
 bicinem, qui omnium primus in scena calciamētis usus est fœmineis, & fractis cantibus,
 & artem tibiarum remolliuisse prorsum uidetur. Ab hoc fluxos, exsolutos & pa-
 rum uiros, batalos uocarunt. Porrò in molles, batali nomen enunciari solitum. Pre-
 ter Thomam magistrum, Hermogenes item scribit. Meminit Aeschines in oratio-
 ne *πρὸς παραπεδονβίας*. Eupolis uidetur batalum dixisse τὸν πρωκτόν, id est, podicem, un-
 de & cinædos putarunt aliqui batalos dici, ἀπὸ τῶν τυπῆσθαι ἢ ἐπὶ ἔργῳ καὶ βαταλίξισθαι,
 id est icribus qui in re fœdissima inferuntur. Cæterùm, ut ad Demosthenem reuerta-
 mur, dignum memoratu quod proditur, Huic tam summo, tam omnibus ferè nume-
 ris in oratorijs campis, & dicendi palæstra absoluto iocorum defuisse facultatem, quæ
 M. Tullio superfuerit. Ut sciamus, non modò eidem omnia non dari, quod Homerus
 inquit, & relatū apud T. Liuium scio, uerùm esse quædam, quæ nulla ars, nulla unquam
 uicerit cura. Circunferuntur tamen quædam illius non omnino illepida aut infaceta: ut
 quum Pytheas dixisset mordacius, Orationes illius obolere lychnum: Scio, inquit, ti-
 bi molestam esse ardentem lucernam, Is enim ut fur, malè nonnunquam audiebat. Id
 uerò

A uerò adnotandum ὁδὸν πείρεγγον, Calauriam dici insulam, Trœzenio littori proximam, in qua se ab Archiæ manibus ueneno Demosthenes redemit: non Calabriam, ut modò in Plutarchi Latinis codicibus ferè circumfertur. Hæc enim est Italiæ portio. Distinctionem hanc agnoscit Eustathius. Inde apud Ouidium in Metamorphoseon libris:

Inde Calauræ Latoïdos astat in arua.

Quanquam ibi modò legitur, Calareæ. Sciendum tamē in Periegesi Dionysium Aphrū insulam appellasse *καλαβρίαν*: unde & Rhemnius Fannius, Calabria dura colonis. Quod de Batalis diximus, animaduertendū quodam loco Plutarchum dicere, Batalos esse Germanorum equites præstantissimos, qui insulam colant quam circumfluat Rhenus. Sunt qui batum interpretentur mollem, delicatum, cuiusmodi ferè sit batus piscis: unde & nitarion & bation subblandientium puellis deminutas esse appellationes tradunt. Nam & Nitarus quidam morfu comico habetur mollicie infamis. Pusilli quoque corporis foeminas, batylos uocabant. Batyle uerò est Theopompi drama. Bater autem, hoc est *βατήρ*, pastoriciū nuncupatur baculum, cum quo pascunt. Est & bater, principium caueæ Pentathlorum. Hinc profluit illud eruditius, *ἀπὸ τοῦ λέκτρος τοῦ βατήρα τοῦ λόγῳ*: id est, Ipsam pulsasti orationis præcipuè tempestiuam, & primam partem. Pro uirga bater, Latine dicitur pedum. Addamus & Pollucis interpretamentum: Vnde, inquit, profilit Pentathlus, dicitur bater. Batiam, & apobaton uocant Græci rubis confitum locum, Latini senticetum dicunt, uel dumetum. In sanctis literis est item mensuræ genus rerum liquidarum batus, cori pars decima: unde in Euangelio illud, sicuti legebat Hieronymus quoq̃, qui dixit ei, centum batos olei. Oulus cordum, inquit Columella, quidā battin uocant: est uerò aculeata, sponte nascens, marina & hortensis. Embata sunt tragica Græcis calciamenta, sicut embades comica, scribit Ammonius.

Lineam poscere, quid: & quid in spectaculis linea. Item de longurijs, ac ramificibus, & uacerris, & cancris, seu cancellis. Cinclides. Cinclidarij qui. Longis lineis facere quid sit. Linida quid uocent Græci. Histopedon. Histodoce. Concaedes quid.

Caput XIII.

Vintilianus libro undecimo ita scribit, Trāsire in diuersa subfellia, parū uerò recundū est: nam & Cassius Seuerus urbanè aduersus hoc facientes lineā poposcit. Quid sit hac parte linea, uideri ambigū, scio. Ego longuriū accipio: sic enim lōgiores perticas, aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponuntur, ac ne consurgant in pugnam, aut se mutuò feriāt, appellari obseruauimus. Varro in Rei rusticæ libro secundo: itaq̃ in stabulis & humore prohibere oportet humū, clausa habere hostia & fenestras, & inter singulas equas à præsepibus interijcere longurijs qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Meminit & longuriorum libro primo, in septorum ratione: Sepes, inquit, sit palis statutis crebris, ac uirgultis implicitis: aut perforatis, & per foramina traiectis longurijs ferreis binis aut ternis. Cæsar Commentario quarto: Hæc directa materia iniecta contexebantur, ac longurijs cratibusq̃ consternebantur. Longurijs etiam ramices dici, obseruatum apud Columellam est libro decimo: qua in parte, uacerras item clatrorū genus interpretatur. Seruius Aeneidos quinto, ubi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signoq̃ repente Corripiunt spacia audito, limenq̃ relinquunt:
regulam interpretatur, quod dixit poeta limen, aut signum decreta factū. Ex cuius uerbis facile percipi licet, cur in ludis ab eruditis persæpe linea nuncupetur alba, quam significasse Martialis uideri potest illis uersibus libro octauo:

Omnis habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat, & in populum multa rapina cadit.

Sed & Ouidius primo De arte, Circensia attingens spectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda est lege puella loci.

Etiam si modò lōgum sedendi ordinem nonnulli interpretantur. Sicut & illud in Amoris:

Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi.

Porro, ut in carceribus uisebatur linea, sic & in meta, ubi uincens proponeretur præmia: ut Pindaricus tradit interpres, Vlpianus Digestorum nono, ad legē Aquiliam,

q ita

ita inquit: Si maritus uxori margaritas extricatas dedisset in usu, easque in scio viro petfo-
 rasset, ut pertulis in linea uteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertius idem Digestis De
 furtis, libro quadragesimo septimo: Si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est nu-
 merus. Longis porro lineis quid fieri, eleganter dicitur, quod est longinquo fit: uelut, ex-
 trema linea amare, apud Terentium Latinitatis obseruantissimum. Linida uero, id est
 λινίδα, uocant Græci histopedam, id est, cauum in naui locum, cui malus inseritur: nam
 histodocem, lignum in puppi prominens dicunt, in quod reclinatur arbor eadem. Ad li-
 neam præterea spectat illud Hieronymi quoque, honesta prolatum metaphora in Lucife-
 riani & Orthodoxi dialogo, In gradum rursus ac lineas regredere. Cancelli ab hoc pro-
 posito non ualde seiunguntur, quando & hæc erant ueluti septa quædam ex lignis trans-
 uersim iunctis obliquatisque ad defendendam, hoc est repellendam turbam, prelium agmi-
 natimque prouentem: quod Ciceronis lectio nobis suggerit, qui De oratore libro primo
 ita scribit: Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias atque
 causas, & quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam, fatebor
 equidem in his magis uersari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facile
 uestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipsi
 circundedi. Quin & pro P. Sextio, est fori cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius
 item Apollinaris quadam libri quinti epistola: Umbram, inquit, stipitibus altatis, can-
 cellatimque pendentibus pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem graphi-
 ce exprinxit Varro Rei rusticæ libro tertio: Præterea, inquit, est perticis inclinatis ex hu-
 mo ad parietem, & in eis transversis gradatim modicis interuallis perticis adnexis ad spe-
 ciem cancellorum scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur
 Plinio. Hosce cancellos item cancos dici, quanquam rarentur admodum, animaduerti-
 mus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, ut inter Orci cancos adhesisse dicatur, qui
 ita irretitus illaqueatusque teneatur, ac impeditus, ut nusquam pateat effugium: quonia
 Plutonis septa & Cocyti irremeabilem necessitatis uiam, ut cecinit Orpheus, in Mer-
 curij terrestris hymno, qui euadere iam tentet, prorsus Æthiopem lauat. Est qui cancellos
 pro abaco sessili interpretetur. Sunt porro, qui cancellos dici à Græcis κυκλίδας putent.
 Nonnulli eo nomine coruum intelligunt ferreum, quo contineatur ianua: cinclum ue-
 rò auem motacillam. Pollux, cinclidas arbitratu ualuarum species. Aristophanis inter-
 pres in Vespis, dicasterij, hoc est stationis iudicialis ianuam dici putat cinclida, quæ (in-
 quit) etiam cancelotem dicunt, id est κυκλωτῶ. Alij ex Græcis cinclidas intelligunt
 δικλίδας, id est ualuas duplices, aut etiam foramen quo immittitur clauis. Cinclidarios
 uocabant, quibus Archium foret curæ præsertim ne quibuslibet ad libidinem pateret
 ingressus. Lego denique apud Cæsarem, & Ammianum quoque, concædes nuncupari fir-
 miora quædam ex cælis arboribus sepimenta. Cornelius Tacitus libro primo: Frontem
 ac tergum uallo, latera concædibus munitus. Cinclidas, pro carcere accipit Plutarchus
 in Lucullo, ubi pressos scenore ab publicanis pati coactos scribit, χοινισμὸς, κυκλί-
 δας, καὶ ἰππῶς. Theocriti interpres, Hysplax, inquit, laquei species,
 propriè autem cursorum carceres sic uocantur, quem
 nos cancellum dicimus,